

**Ntoŋ wu dzeenj wu kii Jiso si
Mak
tè tsεε
Fiee fi nuunj le Kin̄waati ki
Ma-ak kini**

Ntoŋ wu dzeenj wu Mak tè tsεε wuni doonchi le Jiso nuunj wi wu tè fe biee tuu kəmi bunja le ε wu tee fiee fi nuunj si wu tee. Tè doonchi bunja bu ntiife we-e be kii mbusu bənchindaa be kin̄kundi-i, məə mfekise bibifi bi bəniiŋ le. Jiso tè gii teenyi yi yee le nuunj wi wu bukooŋ bwēe nuunj le Nwanewi, wu be le nyε yi yee le soo bəniiŋ. Bukooŋ buni nuunj bu nuunj le Kin̄waati ki Danyε-ε 7:3-14.

Mak tè tsεε ŋge nuunj kii biee bi Jiso tè fe yaa bi tè gii tiiti. Bibe bi le kimerise le kin̄waati kini tiiti kii biee bi tè ka be Jiso li fuu wu le kimerise-ε, teege si be tè ta wu li kintaaŋ li, be si tè bu li kwe-e yεε liboo.

Bikoo bi biee bi le Kin̄waati kini-i

- 1:1-13 Mbεεchε wu toŋ wu dzeenj kii Jiso
- 1:14-9:50 Nime chi Jiso-o kimbe ki Galilii
- 10:1-52 Jiso dza Galilii gεεŋ Jerosaleŋ
- 11:1-15:47 Fuu wu Jiso wu kimerise li Jerosaleŋ lichiŋ məə Jerosaleŋ
- 16:1-8 Jiso bo li kwe-e
- 16:9-20 Jiso tè doonchε yi yee fe tè bo li kwe-e be si tè yεki liboo

*Ntoŋ wu Jəəŋ Nlisulidzəə tè fenjisi
(Maacho 3:1-12; Luk 3:1-18; Jəəŋ 1:19-28)*

¹ Wuni nuun̄ nton̄ wu dzeen̄ wu kii Jiso Krai wu Njwane Nyɔ.

² Fi tè bechi nɛɛ si Esaya wu ntomfɔŋ wu Nyɔ tè tsɛɛ le Nyɔ tiiti ye le,

“Yike o woo, nɔgii ntuumi wi weŋ wu nton̄ ni tuuti mbaan̄ li we-ɛ,
gii gɛɛŋ nachɛ dze ya.

³ Je yi wi dii ye libuka le be nachɛ dze yi Taa,
be leeki yi ni yi nuun̄ tsaan̄.”

⁴ Bedeeni, wi wumu wu be tè teenyi le Jɔɔŋ Nlisulidzɔɔ tè dza busɛ libuka, fenjisi li bɛniiŋ li le be fiiki shén yibe, lii be li dzɔɔ Nyɔ se feekibibifi bi bee.

⁵ Beniiŋ se tè dzeti li bitoŋ bi kwɛɛŋ wu Judiya kwikwi mɔɔ li kiton̄ ki Jerosale-ɛŋ kichu be giingi lɛ Jɔɔŋ li, be teyi bibifi bi bee, se lisi be li dzɔɔ, li Dzɔɔ yi Joodaan̄.

⁶ Jɔɔŋ tè lisi ndú yi be nachɛ be dzún̄ yi nyaŋ yimi yi be teenyi le kamɛɛ, tè kendi kitsaa litin̄ e be nachɛ be dzi yi nyaŋ, jii nuun̄ tsóma be ŋgɔɔ yi litɔɔ.

⁷ Tè gii fenjisi le, tiiti le, “Wumu bɛɛɔ le mi-i jin̄ wu ko wu yaa mi, mɛɛŋɔ mɔɔ ki kɔchɛ ke le ŋguumɛ mfanchɛ bikpɔ biee ke.

⁸ Nlisɔɔ ben̄ nuun̄ li dzɔɔ, se nuun̄ le, gii lii fiee ben̄ nuun̄ li tsan̄ yi Fiana yi Waan̄ li.”

*Si be tè lii Jiso li dzɔɔ be si Satan̄ tè monchɛ wu
(Maacho 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)*

⁹ Nee li jo yee, Jiso dza Nasare kimbe ki Galilii, be Jɔɔŋ lii wu li dzɔɔ, li Dzɔɔ yi Joodaan̄.

¹⁰ Nee si Jiso tè buti li dzɔɔ ni, biee ŋɛŋ si kiboo gwiye, Fiana yi Waan̄ shiiti yi bee li wuu bwin̄ si kibime.

11 Jε se yø liboo le, “O nuuŋ Nwanεŋ wu shéŋ, η'wuki bujəŋ bε we ηge.”

12 Fiana yi Waan biee yi fε mfwaa mumkpaŋ Jiso gεεŋ tsiŋ libuka.

13 Te nuuŋ lu li jo mbaanyee li, Satan mənchi wu. Te nuuŋ lu le, bε nyáŋ yi tø, bənchindaa bε Nyɔ-o bichi le wuu.

*Jiso teen bəniŋ bənεε le be ni
be nuuŋ bəŋ bee bε kintutu-u*

(Maacho 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 Be tè dza bε kəo Jøoŋ bε gεε li yih yi ncha-a. Le ni nuuŋ lejŋ ləlu, Jiso gεεŋ Galilii, fenjisi nton wu dzeen wu kii Nyɔ le.

15 Tè bəchi fenjisi, tiiti le, “Mfi kəchəo, bumfəŋ bu Nyɔ-o bwεε tsəkətsəke. Fiiki yεεŋ shéŋ yinε, nε bəŋ li nton wu dzeen wuni-i.”

16 Jiso dza le ni kəti li Libε chi Galilii lichin, ηεŋ Simu bee ηwaani wu Andolo be lendi gwii le libε-ε, ε nimε chi bee tε nuuŋ nsúuŋ yi kəfε.

17 Jiso tee li bee le, “Biee yεεŋ mi mfε nε ni nε keeti nuuŋ bəniŋ.”

18 Mfwaa mumkpaŋ, be biee be chine gii yibe fe, be biki wu.

19 Jiso tuu kiiŋgi gεεŋ limfwe niij, ηεŋ Jeeŋ bee ηwaani wu Jøoŋ, be tè nuuŋ bəŋ be Dzəbedii, bee be nuuŋ le ηgo-o be tuushi gii yi nsúuŋ.

20 Jiso se tuu teen te be. Be shε tee wu be le ηgo bε bəniŋ bε be tè dzø le be ni be nindi li bee, be se biee wu.

(Luk 4:31-37)

21 Jiso bee be se dza be gεεŋ li kiton ki Kapanuŋ. Le ni nuuŋ jobε chi bəshiinshi, Jiso se biee gεεŋ li yih yi nləkε li Nyɔ-o tiifi bəniŋ lu.

22 Beniiŋ wuki, wa tii be bε ntiifε we, kifε tε tiifi si wi wu kεmi buŋga bu ntiife-ε. Tè gii tiifi ye si beniiŋ bε tiifi bεnchi bε Nyɔ-ɔ ti shiiŋ be tiifi lε kε.

23 Nεε li mfi wulu-u, wumu tε dza fesi li yih yi nlεkε li Nyɔ-ɔ yilu-u, ε tè nuuŋ wi wu fiana yi tii tε nuuŋ wu libwinj.

24 Le lε lu, biee waŋ le, “Jiso wu Nasarε, ε la fi o wεki le o fe bε bee? O bε le o lεeshε bee ni? Nkiiɔ wi wu nuuŋ wε. Ε wε wi wu Waanj wu dza fe Nyɔ-ɔ.”

25 Jiso waŋ fiana yi tii yilu, tee le, “Make, bo li wi wuni-i!”

26 Fiana yi tii yilu se fe wu we fεkwiij kakini, yi waŋ lεwe ḥge, yi se bo li wuu bwiŋ.

27 Le beniiŋ ḥenj lε, bimfimu wondε be, be bεchi be tiiti li yi yi bee, be biiti laa, “Fini nuuŋ la? Ε ntiifε wumu wu fwεŋ ni? Wi wuni kεmɔɔ buŋga bu wanε mɔɔ fiana yi tii yi wuki li wuu.”

28 Mfwaa mumkpaŋ, ntoŋ wu kii Jiso saaŋgε gεεŋ bintsii bichu bi li kimbe ki Galilii.

*Jiso wɔnche beniiŋ bε chigɔ-ɔŋ ḥge
(Maacho 8:14-17; Luk 4:38-41)*

29 Jiso bo li yih yi nlεkε li Nyɔ-ɔ yilu-u, gεεŋ li yih yi Simu bee Andolo-o, ε Jeeŋ bee Jooŋ tε nuuŋ bee be.

30 Tε nuuŋ ε mwεsε Simu tε gimi lu, gendi bε kinkeŋkε. Nεε si Jiso tε le li yih yilu lε, be biee be tee wu kii kwεεŋ wulu.

31 Jiso gεεŋ fe tε gimi fεε, kεmε wu li kibεnε-ε, tsaaki wu we. Kinkeŋkε kεε se biee ki chikε li wuu, dza we, biche ffee fije nyε be.

32 Le ni nuuŋ le fεmfo-o booyaa jobε sechi, be tuu be bεε bε beniiŋ bεchu bε tε gendi mɔɔ beniiŋ bε bɔŋj bε kinckundi-i tε ḥwεki bε be le Jiso-o.

33 Kitoŋ kilu kichu se banchε le fweenj.

34 Wɔnchε bəniŋ ŋge be tè kəmi chigəŋ chichi chichi, tuu bushi te bəŋŋ ɔnchε kiŋkundi-i ŋge li bəniŋ bamu-u. ɔ busi lɔo, te beŋ le bənchindaa bəlu ni be yeti ke, kifε be tè kii wi wu te nuuŋ wu.

*Jiso feenji je yi Nyɔ Galili kichu
(Luk 4:42-44)*

35 Le ni məeŋ fəŋwəe taantaaŋ ləkuun məeŋ fii Jiso dza we, bo gεeŋ fe kintsi kimu wuu mbiŋ ləki li Nyɔ-ɔ.

36 Simu bee bəniŋ be bee be tè nuuŋ, shε be bo be gεeŋ le be gəŋŋ wu.

37 Be gεeŋ be ŋεŋ wu, be tee li wuu le, “Bəniŋ bəchu bee be shε be wεki wε.”

38 Jiso tuu ffee li bee le, “Tε lenchi te gεeŋ li biton bimu nse mfeenji te je yi Nyɔ le. ɔ ffee fi ntè mbε kii fi.”

39 Se denŋi kimbe ki Galili kichu fenjisi je yi Nyɔ li yih yi nləke li Nyɔ-ɔ yibee, buushi bəŋŋ be kiŋkundi-i li yí yi bəniŋ li.

*Jiso wɔnchε wi wu tè gendi be chigəŋ chi nəŋa
(Maacho 8:1-4; Luk 5:12-16)*

40 Wumu wu tè gendi be chigəŋ chi nəŋa tè dza be ton nūŋ Jiso limfwe, ləki wu tiiti le, “ɔ nuuŋ nee ɔ wɔnchε mi ni ŋ'wuuti, ɔɔ kəŋgisi lo.”

41 Nshiiŋ kɔɔ Jiso, neeki kibənε konj li wuu, tee li wuu le, “Nkəŋgisoo, temi le, ɔ ni ɔ wuuti.”

42 Mfwaa mumkpaŋ, chigəŋ chi nəŋa chilu biee chi chine li wuu, temi, woo.

43 Jiso se tee li wuu le ni giŋgi, bəsεyi chiinse li wuu,

44 tee le, “**Νεη** le kiiŋ o ni tee li wi-i ke. Se nuuŋ le, gεnε o doonchε yi ya li te muntofi-i, o se nyε nya yi Mօoſe tè tiiti le wi kəmi le nyε le doonchε li bəniŋ li le wu təməo li chigoŋ chini-i wuuti.”

45 Si Jiso chiinse le, wi wulu se tuu gεen yaki ffee filu. Nton wulu se saaŋgε, dze foo yi Jiso nuuŋ tuu ni lii li kito-oŋ gbanaa. Se ba ffee nuuŋ litɔo, bəniŋ dzəti li bitsii li, li bitsii li, be bεe le wuu.

2

*Jiso wənchε wi wu ŋgwε tè kɔo kimbε kimumkpaŋ
(Maacho 9:1-8; Luk 5:17-26)*

1 Le jo ka niiŋ, Jiso kaari to lijiŋ Kapanuŋ. Beniŋ woo le wε fekuuŋ kituŋ,

2 be banchε be bε fe ŋge, dze foo yi nuuŋ wi təmi kikaa məo nuuŋ fween, se fenjisi jε yi Nyɔ li bee.

3 Beniŋ bamu dza be bεe be bənεe bε wi wumu ε be sumε wu fe kida-aŋ, ε ŋgwε tè kɔo wu kimbε kimumkpaŋ.

4 Fi yaa be fe nuuŋ be gεeŋ be wu fe Jiso-o kifε beniŋ tè yinjε fe ŋge. Be se beeŋ nuuŋ le yi-ih ləwe, be tə kiye. Le be tə le, be shiiki wi wulu fε ffee fi tè gimi fe fιεε.

5 Jiso ŋεŋ si be gεe shén li wuu, se tee li wi wu ŋgwε tè wu kɔo kimbε kimumkpaŋ wε-ε le, “Sinεŋ, mi mfeekəo bibifi bio.”

6 Beniŋ bamu bε tè tiifi bənchi bε Nyɔ-o bε tè shee yε fe be wuki se bəchi be ŋuŋini le shén le shén, be biiti laa,

7 “Wi wuni tiiti ni, kii la? Dzetoŋ kintsii ki Nyɔ-o. ε noo wu nuuŋ feeki bibifi fuki Nyɔ nsin?”

⁸ Jiso biee kεε li shén yee li ffee fi be tè beechi, bii li bee laa, “Ne kəmi ɳwaani bani bəmbeechε li shén yinε ni kii la?

⁹ Fi tsəkε fi tefε li wi wuni nuuŋ fi la? Ε ntefu le mi mfeekəo bibifi biee məo le dzə kidan̄ kee ni giingi le?

¹⁰ Se nuuŋ le, ɳgii mfe ne kε le Nwanewi kəmi bun̄ga laaqkwiiŋ bu fekise bibifi.” Le tee lε, biee tee li wi wu ɳgwε tè kəo wu wε-ε le,

¹¹ “Dza we o dzəo kidan̄ ko o ni o giingi li yih.”

¹² Se dza we, dzə kidan̄ kee buti bəniiŋ bəchu bichi wu. Le be neŋ lε, bimfimu wondε be, be bəchi be yoɔnchi Nyɔ, be tiiti le, “Tè mεεŋ baa saa ki ɳεŋ ke ɳwaani fini ffee kε.”

*Jiso teeŋ Lebi le ni nuuŋ ɳwani wu kintutu
(Maacho 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Jiso tuu dza gεεŋ li libε-ε lichiŋ, kintutu ki bəniiŋ lε be fe, bəchi tiifi be.

¹⁴ Le dza ni giingi, ɳεŋ Lebi wu ɳwane Afiyus, ε wu shee fe kintsiι kee ki nime-ε, kundi kiŋwaati. Jiso tee li wuu le, “O biki mi!” Dza we biki wu.

¹⁵ Jiso bee bɔɔŋ bee bε kintutu gεεŋ be jii biee li Lebi yih bε bəniiŋ bε tè kundi kiŋwaati məo bəniiŋ bamu bε bifi. ɳwaani bani bəniiŋ tè shiiŋ be biki wu ɳge.

¹⁶ Befarasii bε tè tiifi bənchi bε Nyɔ-ɔ ɳεŋ si Jiso jii biee bee bəniiŋ bε bifi məo bε tè kundi kiŋwaati, be se bii li bɔɔŋ bee bε kintutu-u laa, “Ε kii la fi jii biee bee bəniiŋ bε kundi kiŋwaati məo bəniiŋ bε bifi bamu?”

¹⁷ Le Jiso woo si be bii lε, tee li bee le, “Bəniiŋ bε teεmi ti weki yε wi wu ntsi kε. Ε bəniiŋ bε gendi bε

ti wəki. Mεεηј ki mbε kε le nteeŋ nuuŋ bεniiŋ bε nuuŋ tsaanј kε. Mi mbε le nteeŋ nuuŋ bε bifi.”

Bimfu kii njiru biee

(Maacho 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Te nuuŋ mfi wumu ε bəəŋ bε Jəəŋ le bε kintutuu, məo bε Bεfarasii tε jiti biee. Bεniiŋ bamu tuu be bε be bii li Jiso laa, “Fi geenј fi bəəŋ bε kintutuu bε Jəəŋ le, məo bε Bεfarasii jiti biee, se bəəŋ bo bε kintutuu-u te ji tε kε?”

19 Jiso tuu li bee le, “Nuuŋ bε teeŋ bεniiŋ fε bugoo li be gεεŋ be tuu be ni be jiti biee nyuŋ wutso mεεŋ bee be ni? Nuuŋ be tε ji biee bijε fε mεεŋ bee be kε.

20 Se nuuŋ le, mfi gii naa bε wu bε gii bε fi nyuŋ wutso wulu li bee, be se bεchi be ni be jiti biee bijε li mfi wulu-u.

21 Nuuŋ wi te dzə shεŋgε yi ndu yi fιεŋ le tuushε ndu yi fichi lu kε. Ε wu fε le, nshεŋgε yi ndu yilu mεeshi yi gaame ndu yi fichi yilu bu gaame, fioonj yi nuuŋ fe se mεeshi yi ko yi yaa si yi te saa yi nuuŋ.

22 Nuuŋ wi te gεε mbiij mε fεŋ le kibεεŋ ki bε nachε bε dzi yi nyāŋ,* yi kəo yi doŋ kε. Ε wu fε le, mbiij mε fεŋ məlu wo kibεεŋ ki fichi kilu, mbiij bε kibεεŋ kilu la li yee li. Fi chεεŋ fιεε le, bε kεmi le bε gεε mbiij mε fεŋ nuuŋ le kibεεŋ ki fε-εŋ.”

Bimfu kii jobε chi bεshiinshi

(Maacho 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Tε nuuŋ jobε chi bεshiinshi chimu, Jiso bee bəəŋ bee bε kintutuu-u tε dengi be kεti li wε wu giŋ wumu-u. Bəəŋ bee bε kintutuu-u bεchi be soomi bikoo bi giŋ le be jii.

* **2:22** Kibεεŋ ki mbiij le Bεjuu tε shiiŋ be nachi nuuŋ bε dzi yi nyāŋ.

24 Be farasii ηεη lε, be bii li Jiso laa, “Biche ε ηεη, fi geen fi bəəŋ bo be kintutu-u feti ftee fi nchi mεεη ki be-eη le wi fe jobε chi bəshiinshi kε?”

25 Jiso bii tε li bee laa, “Nε mεεη baa saa ki teenj kε lε Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ si dzeenj tε wuu Mfɔŋ Daafi bee bəniŋ bee fe ni?

26 Tε nuuŋ mfi wu Abiata tε nuuŋ kikoo ki bate muntofi-i, Daafi lε li yih yi Nyɔ-ɔ dzɔ kibele ki be tε tsaa be gεε le ε ki Nyɔ-ɔ ki te muntofi tε nyε wu, ji nyε mao bəniŋ bee, ε tε nuuŋ nchi le nuuŋ wi tε ji kibele kilu fuki bate muntofi nsinj kε.”

27 Jiso se mεeshi tee li bee le, “Nyɔ tε gεε jobε chi bəshiinshi kii wi. Tε mεεη ki tɔŋ kε wi kii jobε chi bəshiinshi kε.

28 Se nuuŋ le, Nwanewi nuuŋ Te Kikoo wu bwεεshiinshi.”

3

Jiso wənchε wi wu ŋgwε tε kɔɔ li kibεnε-ε

(Maacho 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Jiso tuu gεεη lε li yih yi nlεkε li Nyɔ-ɔ. Wi wumu tε nuuŋ lu ε ŋgwε kɔɔ wu li kibεnε-ε.

2 Beniŋ bamu tε nuuŋ lu be wεki ftee fi nuuŋ be kaye li Jiso-o nsinj, be se tɔŋ lii li wuu be bichi laa gii wənchε wi wulu jobε chi bəshiinshi le.

3 Jiso se tee li wi wu ŋgwε tε kɔɔ wu wεε le, “Dza we ε be feni.”

4 Le mwe be, Jiso bii li bəniŋ li laa, “Ftee fi nchi beenchi le nuuŋ wi fe jobε chi bəshiinshi nuuŋ fi la? ε mferu ftee fi dzeenj, mao fi bifi le? Nsofu wi, mao η'wo wi le?” Be chike.

5 Jiso dzɔ shén be be, biche be bεchu kεnε, yi wɔɔ wu kii shén yibe yi bifi. Tee li wi wu ŋgwε tε kɔɔ wu

li kibene-e wεε le, “Nεeki kibene ko.” Nεeki ki, ki se biee ki temi.

⁶ Befarasii se bo, be gεεŋ bε kintutu ki bεniij bε Mfɔŋ Hεrɔ-ɔ, be gεεŋ be lii ntsuuŋ si be gii be wo Jiso.

Bεniij dzεti bimbe bichu be bεε le Jiso-o

⁷ Jiso bee bɔŋ bee bε kintutu-u dza fe be gεεŋ fε libε chi Galili. Kintutu ki bεniij lε ki nəŋa biee wu fe. Bεniij bamu tε dza kimbe ki Galili bε ki Judiya.

⁸ Bamu dza tε Jerosaleŋ bamu kimbe ki Idumea, bamu dzεti liwiŋ li Dzɔɔ yi Joodaan, bamu bimbe bi Taye bε bi Sidɔ-ɔŋ. Kintutu ki nəŋa kilu tε bε nεε lε kifε be tε wuki biee bi Jiso tε feti bichu.

⁹ Jiso dza tee li bɔŋ bee bε kintutu-u le be gɔŋŋgo be nachε be gεε se lε le kii kintutu kilu ni dza ki ni ki fachi wu.

¹⁰ Tε tee lε kifε tε saa wu wɔnchε bεniij ŋge, bεniij bε chigɔ-ɔŋ se mεεŋ be bεε le be konj li wuu.

¹¹ Le bεniij be Fiana yi tii ti ŋwεki bε be tuu be ŋεŋ Jiso, be weyε wu limfwe be dii be tiiti le, “Σ wε Nwanε Nyɔ.”

¹² Si be tε dii lε, Jiso gbeεnε chiinse li bee bu chiinsine le kiiŋ be ni fε le bεniij kεε wu kε.

*Jiso tsaa bεniij yoofi ntsɔ bεfε
le be ni be nuuŋ bɔŋ bee be nto-oŋ
(Maacho 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Tε dza miri gεεŋ li ŋkumε-ε, teεŋ bεniij bε tε gii wεki, be bε lε wuu.

14 Buu bəniij yoofi ntsə bəfə, teeŋ be le bəəŋ bee bə nto-oŋ,* le ke ni nuuŋ bee be, tundi be be dengi be fenjisi jə yi Nyɔ,

15 be ni be kəmi tə bunja bu buushə bəəŋ bə kiŋkundi-i li bəniij li.†

16 Bəniij bəlu tə nuuŋ: Simu, wu tə nyε bukoon bwēe bumu le Pita.

17 Jeeŋ bee ŋwaani wu Jəəŋ bə tə nuuŋ bəəŋ bə Dzəbədii, bə tə nyε məŋkooŋ mε bee le, “Bohaneges,” mε nuuŋ le, “Bəəŋ bə dzaaŋ yi wəndi-i.”

18 Bamu se nuuŋ Andolo, Fili, Batolomu, Maacho, Tome, Jeeŋ wu ŋwanɛ Afiyus, Tajo, Simu wu tə nuuŋ wi wu kintutu ki Besilə-ɔ,‡

19 məo Judas Iskaliyɔ wu tə wεεŋ kabə Jiso.

*Bəniij tə kweŋgi le Beesəbu wu mfəŋ
wu bəəŋ bə kiŋkundi wε li Jiso-o*
(Maacho 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Jiso tə dza gεεŋ fe tə tsiiŋ, kintutu ki bəniij lə tuu ki banchə fe, bee bəəŋ bee bə kintutu se foo dze yi jə biee.

21 Le kini kee woo, ki gεεŋ le ki dzəɔ wu kifə bəniij tə kweŋgi le yoomfəɔ.

22 Bəniij bə tə tiifi bənchi bə Nyɔ-ɔ tə dza Jerosaleŋ be bəəŋ le, be se tuu be tiiti le, “Beesəbu wε li wuu bwiŋ, busəɔ bəəŋ bə kiŋkundi-i ni, nuuŋ bə bunja bu mfəŋ wu bənchindaa wulu-u.”

* **3:14** Se nuuŋ le biŋwaati bi fichi bimu kəmi yε n'yɔru wu le, “Teeŋ be le bəəŋ bee bə nto-oŋ,” kε. † **3:15** Biŋwaati bifichi bimu nuuŋ ε bə taa kintsi kini le “Be wənchi te bəniij bə chigɔ-ɔŋ”. ‡ **3:18** Besilə tə nuuŋ Bejuu bə tə teendi kwεεŋ, be gwii le be buu bəniij li ŋgε li tsan̄ yi bəniij bə Lom.

23 Jiso teenj be, bii li bee lε ɳgaŋgaa li laa, “Nuuŋ Satan tuu ni busi yi yee li wi-i nindee?

24 Ε kitonj dza ki gate ki gwii kiki, ki tε naa leŋ kε.

25 Ε yih dza yi gate yi gwii yi yi, yi tε naa leŋ kε.

26 Nee le, ε Satan dza wu gate bee kintutu kee bee be tuu be gwii li yi yi bee, be tε naa leŋ kε, ni nuuŋ kimerise kee.

27 Ne kεε le wih nuuŋ yε lu wu nuuŋ naa lε li yih yi wi wu buŋga-a, kotε biee biee cheεŋ letε bε bi, fuki fe wu saa wu kaŋ wi wu buŋga wulu, se kotε biee bi li mwε yi nsiŋ kε.

28 Ntee benj cheεŋ le, Nyɔ gii yi feeki bibifi mɔɔ jé yi bifi chichi yi bəniiŋ tiiti kii yi.

29 Se nuuŋ le, ε wi kweenj jε yi bifi kii Fiana yi Waan, Nyɔ nuuŋ tε naa feeki wεε wi kε, kifε wu feo bubieε bu kimakε.”

30 Jiso tε kweenj lε kifε bəniiŋ bəlu tε kweŋgi le fiana yi tii yεε li wuu bwiŋ.

*Ni Jiso bee bεŋwaani Jiso
(Maacho 12:46-50; Luk 8:19-21)*

31 Ni Jiso bee bεŋwaani Jiso biee be fesi, be leŋ ləkuŋ, be tonj wi le mwε teenj wu.

32 Ε kintutu ki bəniiŋ lε tε shee yε ki kεnε wu ki tasε. Be tee li wuu le, “Na bee bεŋwaana biiti baa wε ləkuŋ.”

33 Jiso se bii laa, “Naanj bee bεŋwaanεŋ nuuŋ banj?”

34 Si tε bii lε biche bəniiŋ bε tε shee yε be kεnε wu baa, tee le, “Baanj bənaanj bee bεŋwaanεŋ.”

35 Wi kwikwi wu feti fiee fi Nyɔ wεki, ε wu wu nuuŋ ɳwaanεŋ bε dzémi yεŋ mɔɔ bənaanj.”

4

*Ngañgaa kii wi wu tè tumi ñgo
(Maacho 13:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Jiso tè tuu bëchi tiifi bëniij li libe-e lichiñ, ε kintutu ki bëniij le tè banchε fe weseenj. Se dza le shee nuuñ le ñgo-o, kintutu kilu lemi li ñgemε yi dzəø li, le bukaka.

² Tè tiifi be biee ñge nuuñ le ñgañgaa li. Dza wa ñgañgaa chimu li bee le,

³ “Yike yeeñ nε woo, wi tè la le gεeñ tuñ ñgo.

⁴ Le ni tumi, yimi weyε le dze, muniiñ bε mu chachε mu ji.

⁵ Yimi weyε fe kintsii ki ta-a, fe nshε nuuñ yε fe ñge ke. Yi biee yi bo kifε nshε tè nuuñ yε fe bujəñ ke.

⁶ Le wiiñ bëchi mbanu, wu soon ñgo yilu yi wɔobε, kife yi tè mεeñ ki lii ke gεeñ le yi seri ke.

⁷ Ñgo yimi weyε li bifafu-u. Bifafu bilu ko bi baanyε ñgo yilu yi se ba ñ'wonu muntaañ nsinj.

⁸ Ñgo yimi weyε nuuñ li nshε yi dzeenj li, yi bo, yi ko, yi woñ, yaa si be tè tuñ, lii yi yimi woñ muntaañ mbaanshεε, yi yimi sháñ mbaambusøø, yimi sháñ gwii.”

⁹ Le Jiso wa le biee mεeshi le, “Wi wu kəmi bintooñ mwε woo.”

*Fiee fi tè fe Jiso se yeti nuuñ le ñgañgaa li
(Maacho 13:10-17; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Jiso tè nuuñ wuu mbiij, bëniij bamu bε bee be tè nuuñ mɔɔ bɔɔñ bee be kintutu-u bε yoofi ntsɔ bεfε baa tè bii li wuu kii ñgañgaa chilu.

¹¹ Tuu li bee le, “Ε li be-enj bε Nyɔ doonchε yε biee bi li bumfɔñ bwē li bi nuuñ le munyiikøø li.

Se nuuŋ le, li bəniiŋ bamu-u ffee fiche fiee nuuŋ le
ŋgaŋgaa li,

¹² ke be se ni be bichi, be tε ɳεŋ kε, be ni be yiki,
be tε woo kε. Bee nuuŋ yε le kε dεeŋ be fiiki shéŋ
yibe, Nyɔ feeki bibifi bi bee.”

*Fiee fi ɳaŋgaa chi Jiso tε wa chini doonchi
(Maacho 13:18-23; Luk 8:11-15)*

¹³ Jiso dza bii li bəniiŋ bε tε nuuŋ bε wu baa laa,
“Fi nuuŋ le nε mεeŋ ki kεe kε ffee fi ɳaŋgaa chini
tiiti kε ni? ε nε mεeŋ ki kεe kε chini kε, nε gii nε geen
nε se kεe ɳaŋgaa yimi?

¹⁴ Ngɔ yi wi wulu tε tumi yε ε je yi Nyɔ.

¹⁵ Ngɔ yi tε weye le dze yε nuuŋ bəniiŋ bε wuki jε
yi Nyɔ, Satan se bε mfwaa mumkpaŋ buu jε yilu li
shéŋ yibe.

¹⁶ Ngɔ yi tε weye fε kintsi ki ta-a yε nuuŋ bəniiŋ
bε wuki jε yi Nyɔ, be fi yi mfwaa mumkpaŋ bε
kinεetinε,

¹⁷ se nuuŋ le, yi tε seri le yi gεeŋ li shéŋ yibee
kε. ε yi ɳaoŋe niŋ kwaa, ε ɳge bε, kε ε bəniiŋ biindi
bikaa le be jiŋ kii jε yilu, be chee bikaa lijiŋ mfwaa
mumkpan.

¹⁸ Ngɔ yi tε weye li bifafu-u yε nuuŋ bəniiŋ bε
wuki jε yi Nyɔ,

¹⁹ bəmbeechε kii biee bi li nshε yini-i, bε
kiŋkəŋgise ki bunəŋja-a məa biee bimu bε bi taashε
bi baanyε jε yilu yi la li yee li.

²⁰ Ngɔ yi tε weye li nshε yi dzeen li yε nuuŋ bəniiŋ
bε wuki jε yi Nyɔ, be fi yi, be feti si yi weki be giŋgi
limfwe limfwe, nεe si ngɔ, yi ti wundi mutaan
sháŋ mbaansheε, yimi sháŋ mbaambusoo, yimi
sháŋ gwii.”

Kii lambo
(Luk 8:16-18)

²¹ Jiso dza bii laa, “Wi ti lii bε lambo li yih kuuki bε ɳkaa, kε gεε lintakwiij ni? Ti lii nεε tømi nuuŋ nεε li ffee fi bε ti tømi lambo lu ni?

²² Nε ni nε kii le ffee fichu fi nuuŋ lε munyiikø li ffee ε bε tε nyike le bε naa bε yiŋgi fi, fi nuuŋ lεjŋ lejŋ fichu bε gii naa bε fe fi bo fe waan.

²³ Wi wu kεmi bintoon, mwε woo.”

²⁴ Jiso tuu tee le, “Ε nε yiki jε yi Nyø nε yiki bujøŋ, nε kεε le dze yi wi yiki le ε yi yi Nyø gii naa yi fiche le se yi nyε li mwε, yi gii naa yi nyε yaa bu yawu.

²⁵ Wi wu kεmi ffee bε gii naa bε tondε. Wi wu kεmi yε ffee kε, møø nuuŋ fi niŋ fi kεmi bε gii naa bε fi bu fie li wu-u.”

Ngaŋgaa kii ɳgo si yi ti kuu

²⁶ Jiso tuu tee le, “Bumføŋ bu Nyø-ø nuuŋ si ɳgo yi wi tuŋ liwε.

²⁷ Ε nuuŋ butuu liiti, ε bu woo dza we. Ngø yilu se yi maŋ yi kuu, tε kεε møø laa yi kuu niŋ le kε,

²⁸ nuuŋ nshε yi feti yi se kuu. Ε yi kuu løø, yi dza yi tøøŋ, yi boo yi fe bikiŋ, yi ton sháŋ.

²⁹ Ε yi ta, dzø finyøø lε liwε, kifε mfi wu η'wechε køchøø.”

Ngaŋgaa kii ɳwaani ɳgo yi fintaaŋ fimu

(Maacho 13:31-32,34; Luk 13:18-19)

³⁰ Jiso tuu dza tee le, “Tεεbeŋ nuuŋ tε maa bumføŋ bu Nyø-ø bε la? Tε nuuŋ tε maa bu bε ɳgaŋgaa chi la?

³¹ Bu bwεε si ɳwaani ɳgo yi fintaaŋ fimu,* yi sendε yi yaa ɳgø chichi yi laaŋkwiij. Ε wi tuŋ liwε,

* **4:31** Fintaaŋ fini nuuŋ lε jé yi bala le, “mustard”.

32 yi ko, yi yaa biti bichu bi bε ti tumi liwε, yi nyε yέηε yi nyəŋa, yi fε kiyuundε ki muniŋ mu jiindi liwe nuuŋ mu gwanyε yih li kiyuundε ki yέηε yiluu.”

33 ε le si Jiso tè gii fenjisi jε yi Nyə li bəniŋ li lε ŋaŋgaa li si yini, si nuuŋ be woo.

34 Tε gii tiiti yε free li bee fuki lε ŋaŋgaa li nsiŋ kε. Se nuuŋ le, ε nuuŋ bee bəŋ bee bε kintutu-u be be, se mεeshi naanyε ŋaŋgaa yilu chichi li bee.

Jiso waŋ mfiee

(Maacho 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Jiso tè gii tiifi bəniŋ booyaa, le ni nuuŋ lε fəmfo-o, tee li bəŋ bee bε kintutu-u le, “Tεεbeŋ tε lenchi libε te gεεŋ luwiŋ ləo.”

36 Be shε kintutu ki bəniŋ lε ki tè nuuŋ fe, be le lε ŋgo-o wu Jiso tε nuuŋ le wεε, bee be se lenchi, bεŋgo bamu biki be.

37 Si be tè leenchi le, kiŋkuŋku ki tεεmi bεchi ki nduŋgi bε dzəo, dzəo le lε ŋgo-o yi wεki le yi yisε le.

38 Jiso tè nuuŋ le kinyi ki ŋgo-o liiti, ε wu gεε kikoo kee li free fi miɔɔfi-i liwe. Be gεεŋ be kaŋgisi wu be tiiti le, “Wi wu ntiiſε, kwe wεki yε le yi dzəo bee ni o te boo ke ni?”

39 Jiso kaŋgi, waŋ kiŋkuŋku kilu, tee li dzəo li le, “Chike nshiiŋ.” Kiŋkuŋku kilu biee ki chike, bintsii se dεŋ ni nshiiŋŋ.

40 Bii li bəŋ bee bε kintutu laa, “Nε chəndi la? Nε mεεŋ ki gεε ke shén li mi-i ke ni?”

41 Be kεmε chεnε, se be yeti bebe laa, “Wuni wi nuuŋ niŋ, wu kiŋkuŋku məo dzəo wuki li wuu?”

5

*Jiso buu bəəŋ bə kinqundi-i li wi-i
(Maacho 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Jiso bee bəəŋ bee bə kintutu-u lenchi libə chilu be bo liwiŋ, kimbe ki bəniiŋ bə Jerasəne-ε.

² Si tè buti le ŋgo-o lε, bee wumu wu fiana yi tii tè ŋwəki bə mwε, ε wu bo lε dzíŋ yi bə tè diyi bəniiŋ le-e.

³ Wi wulu tè tsiiŋ le dzíŋ yilu-u. Wi tè nuuŋ yε lu wu nuuŋ məo kaŋ wu bə bə ncha kε.

⁴ Kiŋga ŋge tè nuuŋ ε bə gεe wu li bəmfəŋge-ε, bə kaŋ tsan̄ yee bə bəncha, soomε bəncha bəlu, shaanshε bəmfəŋge bəlu. Wi tè nuuŋ yε lu wu nuuŋ məo kəmε li wuu kε.

⁵ Wi wulu tè shiŋ dəŋgi lε dzíŋ yilu-u buti michi li bəŋkumε-ε butuu bə fənshaaŋ, dzeŋgi, kwaashi yi yee li ta-a.

⁶ Le ŋεŋ Jiso mεεŋ mfiŋ, letε bə ton̄ nūŋ wu limfwe,

⁷ dzaaŋ lεwe le, “Jiso ŋwanε Nyɔ, Nyɔ yi nuuŋ Kikoo ki Biee Bichu-u, ɔ weki la li mi-i? Nləkɔɔ wε li bukoon bu Nyɔ-ɔ le kiŋ ɔ ni nyε ŋge li mi-i kε.”

⁸ Tè tiiti lε, kifε Jiso bee saa wu dzaaŋ le, “Fiana yi tii yini, bochε li wi wuni.”

⁹ Jiso se bii li wuu laa, “Bukoon bwo nuuŋ le noo.” Tuu le, “Bukoon bwen̄ nuuŋ le kiyaŋ, kifε tè yan̄ ŋge.”

¹⁰ Le tuu lε, bəsεyi soon̄ bə li Jiso le kiŋ ni kooŋ bə be kimbe kilu kε.

¹¹ Fi tè nuuŋ le ε kintutu ki nəŋa ki dziiŋ le tè jii biee li mbəmε wu ŋkumε-ε fe.

¹² Fiana yi tii yilu lεkε Jiso le, “Tuumi bee nuuŋ li dzíŋ yεε, tè lε li yi-i.”

13 Jiso beŋ. Fiana yi tii yilu bo li wi wulu-u, yi gεεŋ yi le li dzíŋ yilu-u. Kintutu ki dzíŋ le kilu tè nuuŋ si bənchuki bεfε. Yi letε, yi bəɔ̄ li mbəmε wεε, yi seri le libε-ε yi kwiyε.

14 Beniiŋ be tè kiichi dzíŋ yilu se dza fe, be kifi, be gεεŋ be tee nton wulu li bito-onj məɔ̄ li bintsii bi fe-e. Beniiŋ tè wuki, be buti be bεε le be ηεŋ ffee fi tè kεti.

15 Le be bε fe Jiso tè nuuŋ, be ηεŋ wi wu kiyan ki bəɔ̄ŋ be kiŋkundi-i tè shiŋ be ηwεki be wu wε, ε wu shee fe, wu lii ndu, bufii bwhee kaari bu to tsaaŋ. Be chεŋ ηε.

16 Beniiŋ be tè ηεŋ ffee fi tè ka, se tiiti si fi tè ka bε wi wulu məɔ̄ kintutu ki dzíŋ le kilu.

17 Le be woo lε, be lεkε Jiso le dza li kwεεŋ wu bee.

18 Le Jiso ni lii le ηgo-o, wi wu bəɔ̄ŋ be kiŋkundi-i tè bo li wuu bwiŋ wε bεchi lεki Jiso le bee wu ni be giingi.

19 Jiso faaŋ, tee li wuu le, “O giingi nuuŋ fəkuuŋ, o gεεŋ o tee li beniiŋ bo-o ffee fi Taa fe li wε-ε, be si wu kɔ̄o o nshiiŋ be wε.”

20 Se nuuŋ le, wi wulu tè dza gεεŋ, dengi li kwεεŋ wu be teenyi le Bitonj bi Yoofi wεε kwikwi, tiiti ffee fi Jiso fe li wuu. Beniiŋ tè wuki, be tεti maa.

*Kii ηwanε Jairəs məɔ̄ kwεεŋ wumu
wu tè koŋ li ndu yi Jiso temi
(Maacho 9:18-26; Luk 8:40-56)*

21 Jiso tuu kaari lenchi le ηgo-o gεεŋ luwiŋ lɔ̄o nuuŋ li libε lichiŋ, kintutu ki bəniiŋ le tuu ki banchε fe.

22 Te Kikoo wu yih yi nləkə li Nyɔ-o wumu tè dza bə fe, bukoon bwēe nuun le Jairəs. Le ɳəŋ Jiso, gɛɛŋ we wu limfwe,

23 bəseyi sungi bə li wuu tiiti le, “Nwanəŋ wu kwəɛŋ wu bwi wə le kwe wa. Mintemii, bə o koŋ li wuu temi kii ni kwi.”

24 Jiso se dza bee wu gɛɛŋ, kintutu ki bəniiŋ lə banchə ki biki ki fachi Jiso.

25 Kwəɛŋ wumu tè nuun li kintutu kilu-u linti, ε wu gəŋ bə chigəŋ chi mfi wu ɳənɛ-ɛ biya yoofi ntsə bife.

26 Tè fiɔŋŋ ɳge li bəniiŋ bə ntsi-i, biifi ffee fichu fi tè kəmi, biee se biiti bi giŋgi bu limfwe-e.

27 Si tè woo kii Jiso, biee lə wuu jiŋ li kintutu kəɛ linti, koŋ li ndu yee,

28 kife tè tee li shéŋ yee li le, “ɛ mi ɳkoŋ nɛɛ moɔ nuun li ndu ye kwaan, kɛ mi ntəməo.”

29 Si tè koŋ le, mfi wu ɳəŋge we biee wu ma mfwaa mumkpaŋ. Kwəɛŋ wulu woo tə li yi yee li le, wu təməo.

30 Jiso woo li yi yee li le, buŋga bo bwəɛ li wuu, fiiki yi mfwaa mumkpaŋ, bii li bəniiŋ li laa, “ɛ noo wu koŋ li ndu yeeŋ?”

31 Bəɔŋ bee bə kintutu tuu li wuu le, “ɔ ɳiŋgi ye si kintutu ki bəniiŋ le fachi wə, o tuu o biiti wi wu koŋ li wɛ-ɛ ni?”

32 Jiso ba bichi kənini le ɳəŋge wi wu koŋ li wuu.

33 Nɛɛle si kwəɛŋ wulu tè kəɛ ffee fi ka bə wu, biee bə, chəndi, kəɛti, tonj nún li Jiso limfwe tee chɛɛŋ we kwikwi li wuu.

34 Jiso tee li wuu le, “Nwanəŋ, shéŋ yɔɔ gɛɛ li mi-i, fə yeeɛ o temi. ɔ giŋgi bujəŋ. Chigəŋ cho ma chɛɛ kituŋ.”

35 Nee si Jiso tè mœej yeti li kwœej wulu-u le, bœnij bamu fesi ε be dza fe Jairœs kuuŋ wu te kikoo ki yih yi nlækε li Nyɔ-ɔ wε, be tee li wuu le, “Nwana mœeshœ. ε la fi o fiengisi Wi wu Ntiife?”

36 Si be tee le, Jiso woo, se nuuŋ le, tè fe kεe mœejø ki woo ke, tee li Jairœs le, “Kiŋ ɔ ni ɔ chœndi ke, gεe shéŋ ya nuuŋ li mi-i kwaa.”

37 Be ba be ɔngiŋgi, Jiso mœejø ki benj le wumu biee wu ke, fuki Pita be Jeen mœ Jeen wu ɔnwaani Jeen nsinj.

38 Le be gεejø be fesi fe Jairœs kuuŋ, Jiso ɔnje si bœnij yeti fe be kwe.

39 Lε li yih, bii laa, “Nε dii, nε fiengisi bintsii ni kii la? Nwaŋ wulu mœejø ki kwi-i ke, liitœ bu lefu.”

40 Be kee wu bu kefu. Dza buu bœnij bœchu lœkuŋ, dzø nuuŋ te ɔnwaŋ be ni ɔnwaŋ mœ bœnij bee be kintutu-u be bœteetu baa, bee be le be gεejø fe ɔnwaŋ wulu tε gimi.

41 Kœme ɔnwaŋ wulu li kibœne-ε, yø le jé yi bee le, “Talita kum!” Fi nuuŋ le, “Nwaakwœej, n'yetœ li wε-ε, dza we.”

42 Mfwaa mumkpanj, dza we deŋgi. Nwaakwœej wulu tè nuuŋ biya yoofi ntsø bife. Le be ɔnje le wa tε be.

43 Jiso chiinse li bee mkpaŋ le, kiŋ be ni fe wi kεe ffee fi bee fi nuuŋ ke, se tee le be nyε wu ffee ji.

6

*Bεfaan Jiso li kiton kee li
(Maacho 13:53-58; Luk 4:16-30)*

1 Jiso tè dza fe, bee bœŋ bee be kintutu-u gεejø li kiton kee li.

2 Le ni nuun̄ jobε chibee chi bεshiīnshi, gεεŋ li yih yi nlεkε li Nyɔ-ɔ bεchi tiifi bεniiŋ lu. Beniiŋ ŋgee bε tε wuki si tiifi, wa tε tii be. Be tuu be dza be njanji be tiiti le, “Wi wuni laanchε bini biee nuun̄ fεŋ? Wu dzɔ buni bufii fεŋ? Wu ge niŋ se feti bini biŋkoofeyi bi biee lε?

3 Ε nεε wu, wi wu keendi biti wu nuun̄ ŋwanε Maariya ni? Nuun̄ nεε ŋwaani Jeeŋ bee Jɔse mɔɔ Judas bee Simu ni? Mɔɔ bεŋwaani bε buŋkeεŋ nuun̄ nεε feni bε bee ni?” Si be tee lε be faaŋ wu.

4 Se nuun̄ le Jiso tε tee li bee le, “Bε ti guundi ntomfəŋ wu Nyɔ li bintsii bichu. Ε nεε li kwεεŋ we- e li kwaa bε li kini kee li, mɔɔ li wuu yih, li bε ti guundi yε wu kε.”

5 Si be tε faaŋ Jiso lε, fi yaa wu fε nuun̄ tuu fε biŋkoofeyi bi biee lε fe ŋge, fuki nεε le tε kon̄ li bεniiŋ bε chigo-ɔŋ niŋ be tεmi nsin̄.

6 Fi yaa wu fε be tε mεεŋ ki gεε kε shéŋ li wuu kε.

Jiso ton̄ bɔɔŋ bee bε kintutu bε yoofi ntsɔ bεfε

(Maacho 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jiso dza fe deŋgi li biton̄ bi fe-e, tiifi bεniiŋ.

7 Dza teeŋ bɔɔŋ bee bε kintutu-u bε yoofi ntsɔ bεfε baa, tundi be lεkuun̄ bεfε bεfε, nyεε buŋga li bee bu buushε fiana yi tii li bεniiŋ li lu.

8 Le ni tundi be tee le kiiŋ be ni dzɔ biee fiki kimbaaŋ siŋ kε. Kiiŋ be ni dzɔ biee bijε kε. Kiiŋ be ni dzɔ babi, kε kwa li bitsaa bi bee kε.*

9 Le be liishe bikpɔ, se nuun̄ le kiiŋ be ni chuume biŋkon̄ bi fεεtu kε.

10 Se tuu tee li bee le, “Mfi wu nε gεεŋ li kito-on̄, nε lε li yih, nε tsiiŋ lu gεεŋ bo jobε chi nc dzeti fe.

* **6:8** Be tε shiiŋ be giki kwa lε bitsaa li.

11 Ε kiton̄ kimu faaŋ le ki fii yε beŋ kε, mao le ki wuki yε ffee fi ne tiiti kε, ne dza fe, mfi wu ne dzeti lɔɔ ne kache kibon̄ ki li bikaa bine-ε, le fi doonchε ffee fi be məŋ.”†

12 Neeleε, be dza be gεεŋ be fenjisi le bəniiŋ fiiki shén yibe.

13 Be tuu be buushi te bəəŋ be biŋkundi-i ŋge li bəniiŋ li, be tsiti bəniiŋ be chigəŋ ŋge be mεεŋ, be wɔnchi be.

*Si be tè wo Jəəŋ Nlisulidzəə
(Maacho 14:1-12; Luk 9:7-9)*

14 Le Mfəŋ Hərə woo nton̄ wu kii Jiso, si bəniiŋ tè wuki bukoon̄ bwēe li bintsii bichu-u, bəniiŋ bamu tiiti le, “Jiso wuni nuuŋ Jəəŋ Nlisulidzəə wu tè kaari wu bo li kwe-e. Fieε ffee fi feti se kəmi bun̄ga bu fərε biee bi koofi yi bini ni.”

15 Bamu tiiti le, “Ε Elaja wu tè kaari wu bε.” Bamu le, “Ε ntomfəŋ wu Nyə wumu si be lindεeri.”

16 Le Hərə woo biee bini ni, tee ffee le, “Ε Jəəŋ Nlisulidzəə, wu ntè ŋka kikoo kee wu kaari wu bo li kwe-e.”

17 Hərə tè toŋ bəniiŋ be gεεŋ be kəo wu, be kaŋ be bεŋε wu li yih yi ncha-a, kii Həroja wu kwεε Fili wu ŋwaani Hərə, wu Hərə tè dzə li kwəsi-i.

18 Jəəŋ tè fεŋgi tiiti li wuu le, “Nchi mεεŋ ki beŋ kε le wi dzəo kwεε ŋwaani si kwəsi kε.”

19 Si Jəəŋ tè tee le, Həroja gεε wu le shén, wəki le wo wu, le fi ni fi nuuŋ ni, se nuuŋ le tè kəmi yε dze kε,

† **6:11** Biŋwaati bi fichi bimu taa fəni le, “Ntee li beŋ chεεŋ le gii ni nuuŋ jobε chi nsa wu kimakε, biee gii bi biaaŋ li kiton̄ ki Sədəm bε ki Gomora ya kiton̄ kilu.”

20 kifε Hεrø tè chəndi Jøəŋ le ε wi wu waan̄ tuu nuun̄ tè wi wu Nyø. Se tuu ηεŋ le kiiŋ be ni wo wu kε. Mfi wu Hεrø tè shiiŋ yiki ffee fi Jøəŋ tiiti, shéŋ yee wəsini ηge, se nuun̄ le tè kəngisi nəe le ni yiki ffee fi tiiti.

21 Dze tè dza yi yenc li Hεroja-a, jobε chimu chi Hεrø tè feti tsənəo bee bεte kwεεŋ məo bikoo bi nchi-i məo bəniiŋ be nəŋa be nəŋa be Galilii, le kimi jobε chi be tè bie wu.

22 Nwane Hεroja wu kwεεŋ le bwachε binε, chi dzəəŋ fe Hεrø bee bəniiŋ bee bε tsənəo. Se tee li ηwaŋ wulu le, “Bii ffee fi枉 kəngisi, mfenyə枉 lu.”

23 Se tuu chini tee le, “Jø bii məo nuun̄ la li mi-i le, məo nuun̄ kiŋgate ki kwεεŋ wε-εŋ, kε ηgii nyε wε.”

24 Nwane wu kwεεŋ wulu se bo gεεŋ bii li ni-i laa, “Ntee le mfenyε mi be la?” Ni se tuu le, “Gεnε ɔ tee le be nyε wε kikoo ki Jøəŋ Nlisulidzə枉 li.”

25 Se bake to lijiŋ mfwaa mumkpaŋ, tee li Mfəŋ Hεrø le, “Nwεkə枉 le ɔ nyε mi kikoo ki Jøəŋ Nlisulidzə枉 li dεen̄ fe kintεke-ε.”

26 Mfəŋ woo le, yi kwi wu ηge. Se nuun̄ le, si tè chini limfwe li bəniiŋ be tè nuun̄ fe tsənə-枉, tè weki yε le tuu fiiki jε ye yi bee tee li ηwaŋ wulu-u kε.

27 Se biee ton̄ nchindaa we mfwaa mumkpaŋ le gεεŋ be be kikoo ki Jøəŋ le. Gεεŋ li yih yi ncha-a, ka kikoo ki Jøəŋ le,

28 Be be ki fe kintεke-ε, be nyε li ηwaakwεεŋ wulu-u. Fi, bo gεεŋ nyε li ni-i.

29 Le bøŋ be kintutu-u be Jøəŋ le wuki le, be gεεŋ be dzə gwini chi Jøəŋ le be diyε.

*Jiso nyεke bəniiŋ bənchuki bεtiinu
(Maacho 14:13-21; Luk 9:10-17; Jøəŋ 6:1-14)*

30 Bəəŋ bε ntoŋ bε Jiso tè dεndε be kaari be to lijinj le wuu, be tee wu biee bichu bi be tè fε, bε bi be tè tiifi bəniij lu li wuu.

31 Se dza tee li bee le, “Bε yεεŋ, bəŋ bəŋ tè gεεŋ fε kintsii ki bəniij nuuŋ yε fe kε-ε, tε fufε niij.” Tè tee le kifε bəniij nge tè bεε fe be tè nuuŋ, bamu tè bεε, bamu karisi. Be tè kεmi yε dze yi be nuuŋ məə be ji biee kε.

32 Bee be le le ngo-o be cheekiyi, be gεεŋ fε kintsii ki bəniij tè nuuŋ yε fe kε.

33 Se nuuŋ le, bəniij nge tè nεε be si be giingi, be kεε be, be dza li bintsii li bichu be letini be giingi be soomi be limfwe. Le be gεεŋ be fεsi fe, Jiso bee bəəŋ bee bε kintutu-u se fεsi tè.

34 Le bo le ngo ni fεeshi li buka, nεŋ kintutu ki bəniij le turi fe ni mamama, nshiiŋ kωo wu bε be, kifε be tè nuuŋ si nshóəŋ yi nuuŋ yε bε kin̄kiiche kε. Se bεchi tiifi be, tiifi be biee nge te.

35 Le jobe bεchi chi ni chi sechi, bəəŋ bee bε kintutu-u kiingi li wuu lichiŋ, be tee li wuu le, “Fεni fεe fεbuka mfi gεεŋɔ kitun,

36 gεε bəniij bani be gεεŋ li bito-on be bεla bε tsəkεtseke, be go biee bi bee bijε.”

37 Se nuuŋ le Jiso tuu ffee le, “Bəŋ kibεε nyε yεεŋ be ffee be ji.” Be bii li wuu laa, “O wεki le tε gəəŋ bεdanali gii fεe tε go biee bijε lu, tε bε tε nyε li bee ni?”

38 Jiso bii li bee laa, “Nε kεmi baa bibele bime? Gεnε yεεŋ nε biche.” Le be gεεŋ be biche, be tee le, “Tsee yi bibele yεε shinj bε nsúuŋ fιεεtu.”

39 Jiso se tee li bəəŋ bee bε kintutu le be tee le, bəniij bεlu shee yε li bintutu-u li bintutu-u, li ntseε li.

40 Le bəniinj bəlu shee yε fεkwiinj li bintutu-u gwii gwii li bamu mbaanshiŋ mbaanshiŋ.

41 Jiso fi tsée yi bibele yi shinj yεε be nsúunj yi fiεetu yεε, biche liwe, nyε kiyɔɔni li Nyɔ-o, booyε nyε li bəɔŋ bee be kintutu-u, be gache li bəniinj bəlu-u. Se gache te nsúunj yi fiεetu yεε li be bəchu-u.

42 Beniinj bəchu ji be fuke.

43 Bəɔŋ be Jiso be kintutu-u banche muŋke mu bibele mwεε be binke bi nsúunj le biεε, bi yisε bəŋkaa yoofi ntsɔ bife.

44 Beniinj be tè ji bibele bilu te nuuŋ buniŋ kwaa bənchuki bətiinu.

Jiso dənde li dzɔɔ li liwe

(Maacho 14:22-33; Jəoŋ 6:15-21)

45 Jiso se tee li bəɔŋ bee be kintutu-u le be le le ngo-o be saa be gεεŋ limfwe Besaida le shε yesi bəniinj bəlu be ni be kuuki.

46 Shε yesi be, dza yεε li ŋkume-ε, le leke li Nyɔ-o.

47 Le lekuunj jinj, ε ŋgo wulu tè nuuŋ dzɔɔ kintik-inti kituŋ, Jiso mεεŋ nee libuka wuu mbiinj.

48 Nεŋ si bəɔŋ bee be kintutu-u gwenini be ŋgo wu chefε, kifε mbaandze tè bεε dze limfwe fεεti wu. ε tè nuuŋ si le ŋwori le se dza bεε fε bee, deŋgi li dzɔɔ li liwe. Tè bεε wεki le ka li bee lichinj.

49 Le be nεŋ si deŋgi li dzɔɔ li liwe, be beechi le ε ŋkuubee. Be waŋ lewe,

50 kifε be bəchu tè nεŋ wu jaanj kɔɔ be. Mfwaa mumkpanj, Jiso yo li bee, tee li bee le, “Kεmε yεεŋ shénj, ε mi. Kiiŋ ne ni chεŋ kε.”

51 Si wu tee le, se le shee le ŋgo-o bee be, mbaandze wulu biee wu chikε. Be nεŋ ni, bimfimu wondε be ni kataraa,

52 be ti mεεη ki kεε ke te ffee fi tsee yi bibele yεε tε doonchi kii Jiso ke kife be tε mεεη ki gwiye ke shεη yi be ke.

*Jiso wənchε bəniij bε chigə-əŋ Jənesarε
(Maacho 14:34-36)*

53 Le be lenchi libε be bo kimbe ki Jənesarε, be shinε ngo li ngemε yi dzəo li.

54 Le be bo lε ngo-o, bəniij kee Jiso mfwaa mumkpan,

55 be bεchi be letini be giingi li bitoŋ bi fe bichuu, be busi bəniij bε chigə-əŋ, be tuuti bəniij bε chigə-əŋ fe bida-aŋ fe kintsii kichu ki be woo le Jiso wε fe.

56 Kintsii kichu ki Jiso gεεη fe, məo nuuŋ fe kintsii li məo nuuŋ fe kito-oŋ, məo nuuŋ libuka, bəniij giki bəniij bε chigə-əŋ fe bəniij ti taashi. Mfi wu Jiso ketəo, be lεki le gεε be koŋ məo nuuŋ li woon wu ndu yee. Wi kwikwi wu tε kundi, tε temi.

7

*Bənchi bε wiwoŋ
(Maacho 15:1-9)*

1 Jobε chimu Befarasii bε bəniij bamu bε tε tiifi bənchi bε Nyə-o dza Jerosaleŋ be bε be banche li Jiso-o lichiŋ.

2 Be dza be nεŋ bəoŋ be kintutu-u bε Jiso-o bamu jii biee tsəŋ tii, fi nuuŋ le be ti mεεη ki tsootse ke tsəŋ ke.*

3 Befarasii məo Bεjuu bεchu tε biki nuuŋ ntse wu kwεεη wu bε bee bε nəkosi, le nuuŋ wi tε ji biee

* **7:2** Be tε kəmi le be tsootse tsəŋ yini lε dze yi ntse wube wu kwεεη wəki.

fuki fε mwε tsootsε tsan̄ nεε si bε tè shiin̄ bε tsootsi nsin̄ kε.

⁴ Le nuun̄ wi tè ji te ffee fε mwε koo fewan̄ fuki fε wu tsootsε bikaa bε tsan̄ yee lε dze yi lu nsiŋ kε. Be tuu be feti biee bimu bi ntse wu kwεεŋ lε ηge, si ntsootsε muka bε bibeεŋ maō shán̄.[†]

⁵ Befarasii bε beniiŋ be tiifi banchi bεlu tè bii li Jiso laa, “Ε kii la fi baō bo bε kintutu biki yε ntse wu kwεεŋ wu bεtaa bεseŋ bε ηkosi kε? Ε kii la fi be jii biee tsan̄ tii?”

⁶ Jiso tuu li bee le, “Εsaya ntomfəŋ wu Nyɔ tè tee cheεεŋ kii beŋ le nε baa bεniiŋ bε nimi-i. Nε feti baa nεε nuun̄ ffee fi bε tè tsεε, Nyɔ tiiti le,

‘Bεniiŋ bani guundi mi nuun̄ bε bimfimu, shén̄ yibe nuun̄ mfiŋ li mi-i.

⁷ Be guundi mi nuun̄ li yee li, kifε be dzeti biee bi bεniiŋ beečhi, be tiifi le ε je yεŋ’.

⁸ Ε nεε le si nε chiingi baa bεnchi bε Nyɔ-ɔ, nε kichi nuun̄ bε bεniiŋ gεε.”

⁹ Jiso se tee li bee le, “Nε gbeŋgi nε kii fan̄u bεnchi bε Nyɔ-ɔ le se nε ni nε biki nuun̄ bεnε.

¹⁰ Fi ffee ε Mɔɔsε tè tee le, ‘Yooki chaa bee na.’ Tuu tee te le, ‘Ε wi gaa tee kε ni, bε wo mwε dududu.’

¹¹ Se nuun̄ le, nε tiiti baa fine le, ‘Ε wi dza wu tee li tee li kε li ni-i le ffee fi bee nuun̄ wu fi tee kε ni lu, le ffee filu to ffee Kɔban̄, fi nuun̄ le fi to ffee ffee fi Nyɔ-ɔ,

¹² kε mεεŋ yε ben̄ le dzaō ffee filu fi tee kε ni lu kε.

† **7:4** Biŋwaati bi fichi bimu biee ε bε taa fe le, “...maō bidaŋ bi be tè shiin̄ be yimi lu be se jii biee.”

13 Nε feti baa lε, nε feti jε yi Nyɔ tuu ffee fi yee kii ntse wunε wu kwεεŋ, wu nε tiifi bεniiŋ lu. Biee bimu se biee te lu nŋge si bini bi nε feti.”

*Fiee fi nuuŋ fi liibi wi
(Maacho 15:10-20)*

14 Jiso dza tuu teeŋ bεniiŋ le be bε, tee li bee le, “Beŋ bεchu yike yεεŋ nε woo ffee fi ntiiti, nε kεε bujəŋ.

15 Ffee fimu nuuŋ yε lu lεkuuŋ fi nuuŋ fi lε li wi-i fi liibi wi kε. Ε ffee fi buti li wi-i, fi nuuŋ fi liibi wi.
[

16 Wi wu kεmi bintooŋ le woo, mwε woo.”]‡

17 Jiso shε bεniiŋ bεlu, lε li yih, bεŋ bee bε kintutu-u bii li wuu kii nŋgaŋaa chilu.

18 Tuu li bee le, “Nε kii yε biee te ni? Kε nε kii yε le ffee fichu fi wi lisi lε wuu wa nuuŋ te biifi wu kε ni?

19 Fi nuuŋ lε, kifε fi ti lii yε le fi gεεŋ nuuŋ li shé-en kε, fi sechi nuuŋ lε shéŋ, fi se dεnde fi bo.” (Si Jiso tε tee lε, fi se nuuŋ le biee bijε bichu biee waan.)

20 Tuu gεεŋ limfwe tee le, “Ε ffee fi buti li wi-i, fi bifisi mwε,

21 kifε biee bichu bibifi bi wi feti dzeti nuuŋ li shéŋ yee li. Biee si bεmbeeche bε bifi, kii bukwεε, n'ye buyi, n'wo wi, nŋgim u bε kwεε wi kε nyumε wi,

22 nsomfu biee, nŋkεmε tee chi bifi mferu kimfi, mferu nyεŋ, nŋkεmε shéŋ yi yεeti, mεŋkoŋ mε bεniiŋ lε mε bifise, ntsakisε yi mɔɔ n'yoomfe kiyoomfe.

23 Biee bibifi bini bichu dzeti nuuŋ li shéŋ yi wi-i bi se bifisi mwε.”

‡ **7:16** Se nuuŋ le bŋŋwaati bi fichi bimu kεmiye kiŋkε ki 16 kini kε.

*Shéñ yi kwεεñ wu tè nuuñ mfondε tè gεε li Jiso-o
(Maacho 15:21-28)*

²⁴ Jiso tè dza fe, gεεñ kimbe ki Tayε bε Sidø-øñ. Le gεεñ le, le li yih, tè wεki ye le wi kεε le wε lu kε. Se nuuñ le, bεniñ tè tuu be kεε.

²⁵ Kwεεñ wumu tè nuuñ fe fiana yi tii tè nuuñ li ñwani wu kwεεñ li. Mfwaa mumkpañ si tè woo kii Jiso le, se bε we li bikaa biee li.

²⁶ Kwεεñ wulu tè nuuñ wi wu Grik, tè nuuñ ye wi wu Juu kε. Be tè bie wu Fonisha li kwεεñ wu Silia. Si tè we le, leke Jiso le buu ñwane kinjkundi wulu li ñwani wεε.

²⁷ Jiso se tuu li wuu le, “Gee bε saa bε nyεke bøøñ, kife fi mεεñ ki dzøøñ kε le bε dzøø bijinε bi bøøñ le bε løñ li bwí kε.”

²⁸ Kwεεñ wulu se tuu li wuu le, “E chεεñ baa wεñ. Se nuuñ le, bøøñ ti bεε ε be ji biee bwí bøønyi muke mu weyi fεkwiiñ.”

²⁹ Jiso se tee li wuu le, “Kii ffee fiøø tuu fini, o nuuñ o gεεñ fio, ñwane kinjkundi wulu bee chine li ñwana kituñ.”

³⁰ Kwεεñ wulu dza giingi fε wu kuuñ, gεεñ ñεñ ñwani gimi fentaa ε ñwane kinjkundi wulu bo kituñ.

Jiso wønchε kinchiinchii ki wuki biee ki yeti

³¹ Jiso dza le kimbe ki Tayε-ε, ka Sidøñ ka kimbe ki Bitoñ bi Yoofi-i, to dze le Libε chi Galili.

³² Beniñ bamu tè dza be bε wi wumu nuuñ kinchiinchii tè kii ye n'yøru kε. Be leke Jiso le gεε tsan yee li wuu bwinj, wønchε wu.

³³ Jiso se dzø wu bee wu bo li kintutu linti bebe. Gεε tsan yee li bintoñ bi wi wulu, kwiyε budii, kon li nimi chi wi wulu bε bu,

34 biche liwe, shooŋ, § kween li wuu le, “Efata,” fi nuun le, “Gwiye.”

35 Bintoŋ bi wi wulu se gwiye mfwaa mumkpan, nimi chee fuute, bechi yeti bujəŋ.

36 Jiso chiinse li bəniŋ li le kiŋ be ni tee li wi-i kε. Se nuun le, si tè chiinsini le, tuu to nuun ftee fi be yaki be giŋgi be fi limfwe limfwe.

37 Bimfimu tè wondini bəniŋ ŋge. Be njanji, be tiiti le, “Jiso kii mferu biee bichu bujəŋ. Feti binchiinchu wuki biee, bibere yeti.”

8

*Jiso nyekə bəniŋ bənchuki bəneɛ
(Maacho 15:32-39)*

1 Nee li jo yee, kintutu ki bəniŋ le tuu ki be ki turi ni mamama. Fi se nuun le be tè kəmi yε ftee fijε kε, Jiso teen ɓəŋ bee be kintutu tee li bee le,

2 “Nkəməə nshiiŋ fe kintutu kini-i, kife be nuun baa tεε be jo taa, ftee fi be nuun be ji se mεen yε lu kε.

3 Ǝ mi nchinε le be ni be giŋgi li bəla be bee, be gεen be kwiyε be dzeen le dze, kife bamu li bee linti dza baa mfiŋ.”

4 Ɓəŋ bee be kintutu tuu le, “Wi gii dzəo biee bijε libuka luni feŋ bi nyekə ŋwaani bani bəniŋ lu?”

5 Se bii li bee laa, “Ne kəmi baa tsée yi bibebe bi mε?” Be tuu le, “Yi yee mfomenyaan.”

6 Jiso se tee li kintutu ki bəniŋ le kilu le ki shee yε fekwiiŋ. Ki shee yε, dzə tsée yi bibebe yi mfomenyaan yee, nyε kiyoŋni li Nyɔ-o, booyε, nyε li ɓəŋ bee be kintutu-u le be gache li be-e. Be gache.

§ **7:34** Jiso tè shooŋ ni keeti nuun nshiiŋ fe wi wulu.

⁷ Be tè kəmi tε munsuŋu mumu niiŋ kwaa. Se tuu dzo tε, nyε kiyəoni li Nyɔ-o, tee le be gache li bəniiŋ bəlu-u.

⁸ Wi kwi ji fuke. Be banchε muŋkε mu tè shε, mu yisε bəŋkaa mfomenyaan.

⁹ Beniiŋ bε tè ji tè nuun si bənchuki bənεε.

¹⁰ Se chinε be le be ni be kooyi. Lε le ŋgo-o mfwaa mumkpan bee bɔɔŋ bee bε kintutu-u dza be gεεŋ bimbe bi Dalmanuta.

Befarasii tè weki le Jiso doonche mfiŋ

(Maacho 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ Befarasii dza be bε fe Jiso-o, be bεchi bitechinε bε wu, be tee le fε fiee fi doonchi bunja bu dzeti liboo. Be tè tiiti le le be mənchε wu.

¹² Jiso se shɔɔnshε ŋge, tee le, “Kingoŋke kini weki fiee fi doonchi bunja bu dzeti liboo le be fe la lu? Ntee beŋ chεεŋ le kingoŋke kini nuuŋ tè ŋεŋ fiee ke.”

¹³ Shε be, se kaari tuu le le ŋgo-o, lenchi gεεŋ liwinj lumu lɔɔ.

Jiso tifi bɔɔŋ bee bε kintutu-u le be ni be dzeti mfi kii kiŋge ki Befarasii be ki Herɔ-o

(Maacho 16:5-12)

¹⁴ Jiso tè giŋgi le ε bɔɔŋ bee bε kintutu-u daayε le be dzɔɔ kibele, be tè kəmi nεε nuuŋ tsee mumkpan kwaa le ŋgo-o.

¹⁵ Se tuu tifi be tiiti le, “Nε dzeti yεεŋ, mfi kii kishee ki Befarasii mɔɔ ki Herɔ-o.”

¹⁶ Bɔɔŋ bee bε kintutu-u bεchi be yeti be be kii fiee filu, be tiiti le, “Tiitɔɔ kii kishee kini ni kifε tε mεεŋ baa ki kəmε kε kibele ke.”

¹⁷ Jiso kεε fiee fi be tiiti kii fi, bii li bee laa, “Nε tiiti kii kibele ki nε kəmi yε ke kii la? Nε mεεŋ baa

ki ɳεŋ kε biee, mɔɔ le nε kεε biee kε ni? Fi nuuŋ le bufi bune mεεŋ bwεε saa ki gwiyε kε ni?

18 Nε kεmi lii nε tε ɳεŋ biee kε ni? Nε kεmi bintoŋ nε tε woo biee kε ni? Nε kiimi yε biee kε ni?

19 Mfi wu ntε mbooyε tsée yi bibele shiŋ bεniiŋ bεnchuki bεtiinu ji, nε tε banchε biŋkε bi tε shε bi yisε bεŋkaa bε mε?” Be tuu le, “Yoofi ntsɔ bεfε.”

20 Tuu bii li bee laa, “Kii tsée yi mfomεnyaan yι bεniiŋ bee be ji bεnchuki bεnεε, nε bee nε banchε biŋkε bi shε bi yisε bεŋkaa bε mε?” Be tuu le, “Mfomεnyaan.”

21 Se bii li bee laa, “Nε mεεŋ baa ki kεε kε biee ni?”

Jiso gwiyε lii yi kinyεε li kitoŋ ki Besaida-a

22 Jiso bee bɔɔŋ bee bε kintutu-u tε lenchi be bo Besaida, bεniiŋ bamu bε bε kinyεε kimu lε wuu be lεkε le konj li ki-i le wɔnchε ki.

23 Jiso kεmε ki li kibεnε-ε, dzɔ ki bee ki bo li kiton kilu-u. Kwiye budii li lii yi ki-i, gεε tsan li ki bwinj bii li ki-i laa, “O ɳεŋgɔɔ biee ni?”

24 Kinyεε kilu tsaaki lii liwe, ki bichε ki tee le, “Nιŋgɔɔ bεniiŋ jibi jibi be dεŋgi be nuuŋ si biti.”

25 Jiso tuu gεε tsan li lii yi wi wulu-u, mwε bichε fwiiŋ, lii yee woo, ɳεŋ biee bichu bujɔŋ.

26 Jiso se tee li wuu le, “O giŋgi fio fekuuŋ, si o giŋgi lε kiiŋ o ni tuu o le li kito-onj kε.”

Pita tɔ le Jiso nuuŋ Kinsofu ki Nyɔ tε kaache (Maacho 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Jiso bee bɔɔŋ bee bε kintutu-u dza fe be giŋgi li bitonj bi kimbe ki Kasaria Filipi. Le be ni be giŋgi, se bii li bee laa, “Bεniiŋ kwenjgi le nuuŋ noo?”

28 Be tuu le, “Bəniij bamu kwenji baa le ε wε Jəoŋ Nlisulidzəə, bamu le Elaja, bamu se kwenji le ɔ nnuŋ ntomfəŋ wu Nyə wumu.”

29 Se fiiki bii li bee laa, “Nε kwenji fine le nnuŋ noo?” Pita tuu le, “ɔ nnuŋ Kinsofu ki Nyə tè kaache.”

30 Jiso chiinse li bee le kiiŋ be ni məŋ be tee fini li wi kii wu ke.

*Jiso tee kii ɳwaani kwe yi gii kwi
(Maacho 16:21-28; Luk 9:22-27)*

31 Bəchi tiifi bəŋŋ bee bε kintutu-u tiiti kii yi yee le, “Nwanewi kəmi le ɳəŋ bumfa ɳge, bəniij bε seki kwəeŋŋ bε bəte muntofi bε nəŋa bε nəŋa məɔ bəniij bε tiifi bənchi bε Nyə-ɔ se faaŋ wu. Be gii be wo wu, ke bo jo taa kaari bo li kwe-e.”

32 Tè tiiti biee bini li bee ni gbanaa. Pita se dzɔ wu bee wu cheekiyi, bəchi wami wu li ffee filu-u.

33 Jiso fiiki yi, biche bəŋŋ bee bε kintutu-u, wan Pita tee le, “Dza mi lii Satan! ɔ lemi yε le kimbe ki Nyə-ɔ ke. ɔ leməɔ nnuŋ le ki wiwo-onj.”

34 Se teen kintutu ki bəniij le bε bəŋŋ bee bε kintutu-u, tee li bee le, “Ε wi weki le ni biki mi, kε kəməɔ le faaŋ yi yee, too kintaanj kee se biee mi.

35 Nε kεε le wi wu bachi ntse we kii ni la, kε gii nεε lεε wu. Se nnuŋ le, wi wu lεε ntse we kii mi məɔ kii ntonj wu dzeenj ke banchəɔ ntse wulu bu banche.

36 Ε bε banche nshe yini chichi bε nyε li wi wu ji, wu tuu wu lεε ntse we, mbeŋ wulu ni nnuŋ la?

37 Ffee fi wi nnuŋ go fiana yee lu nnuŋ la?

38 Nε kεε le ε wi kəmi buya bu biee yε mi məɔ jε yεŋ lenti le kingəkε ki bifisi biee kini-i kε wε si wi wu chiinŋgi li nyumi kε kwəsi tuu buti jii bukwəε

lε kuuŋ, mwε kεε le Nwanεwi gii naa kεmε buya bε mwε tε mfi wu kaari wu bε lε bunøŋa bu Tee lε bε benchindaa bε Nyɔ bε wuuti.”

9

¹ Jiso tuu tee li bee le, “Ntee benj chεεŋ le, bεniiŋ bamu lemi baa feni bε nuuŋ tε naa woo kintsi ki kwe-e fuki fε be ηεŋ bumføŋ bu Nyɔ-ɔ si bu bεε bε bunŋa bu buu nsiŋ ke.”

*Mfisε yi Jiso fiiki
(Maacho 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Le jo ka busø, Jiso dzø Pita bee Jeenj mω Jøøŋ bee be miri be gεεŋ li nkumε wumu wu ηgweeŋ li, be gεεŋ be nuuŋ fe bebe. Be dza be ηεŋ si mfisε yi Jiso fiiki lε be lii,

³ ndú yee nεεŋ, yi miεŋini yi yεki si nuuŋ wi tsootse laaŋkwiŋ yi nεεŋ.

⁴ Be dza be ηεŋ si Elaja bee Møøse busε, be yeti bε Jiso.

⁵ Pita se dza tee li Jiso-o le, “Wi wu ntiife wu nyøŋa, fi dzøøŋ fíee si te baa feni ni. Gee te gwanj bigøønu biteetu, kimu ni ki nuuŋ ko, kimu ki Møøse, kimu se ni ki nuuŋ ki Elaja-a.”

⁶ Tε tiiti lε kife jaanj tε koo be ηge te tuu le kεε fíee fi nuuŋ tee kε.

⁷ Nε si tε mεεŋ yeti lε, kikuŋ dza ki shee ki baanyε be, jε se yø li kikuŋ kilu linti le, “Wuni nuuŋ Nwanεŋ wu shénj. Nε wuki yεεŋ li wuu.”

⁸ Le be tuu bichi løø, be ti mεεŋ tuu kε le be ηεŋ bεniiŋ bølu kε, be ηεŋ nεε nuuŋ Jiso kwa.

9 Le be dza li ɳkumε wulu-u be beki, Jiso chiinse li bee le kiiŋ be ni tee ffee fi be ɳεŋ li wi-i fuki fε Nwanewi bo li kwe-e nsiŋ kε.

10 Be woo lε be kiri lε be shénj, be tεti maa li yi yi bee laa mbochu li kwe-e wuni nuunj la le.

11 Be se dza be bii li wuu laa, “E kii la fi bεniiŋ bε tiifi bεnchi kweŋgi le Elaja kεmi le saa bε se Kinsofu ki Nyɔ tε kaachε se bε?”

12 Jiso tuu li bee le, “Fi ffee cheŋj le Elaja gii naa saa bε nachε biee bichu bi to si bi tε nuunj. Se nuunj le, ε kii la fi be tε tsεe le Nwanewi kεmi le naa ɳεŋ bumfa ɳge, bεniiŋ se faan wu?

13 Se nuunj le, ntee benj le Elaja bεεŋ kitunj, bεniiŋ se fε baa ffee fi be kɔŋgisi bε wu. Fi ffee si bε tε tsεe kii wu.”

*Jiso te buu fiana yi tii li ɳwaŋ wumu
(Maacho 17:14-21; Luk 9:37-43a)*

14 Le Jiso bee bɔŋ bee bε kintutu-u bɔŋ be bo fε bɔŋ bee kintutu-u bamu tε nuunj, ɳεŋ ε kintutu ki bεniiŋ le ɳge kεnε be, bεniiŋ bamu bε tε tiifi bεnchi bε Nyɔ-ɔ tεchini biee bee be.

15 Mfwaa mumkpaŋ, si kintutu kichu tε ɳεŋ Jiso lε, ki dzake ɳge, ki letε ki gεεŋ ki yesi wu.

16 Bii li bee laa, “Ne tεchini biee bε be kii la?”

17 Wi tε tuu li wuu li kintutu kεε linti le, “Wi wu Ntiife, mbee mbε bε ɳwanεŋ fε wε-ε kife fiana yimi yεε li wuu bwiŋ, yi ti feti wi to kibere.

18 Fiana yilu bεε yi choofi wu yi tundi wu fεkwiŋ, bεfuu buti wu lε wa, bεkini bige, dzeti nechi. Mi nteeŋ le bɔŋ bo bε kintutu-u buu fiana yilu, be məŋ nsiŋ.”

19 Le Jiso woo lε, tee li bee le, “E ee! Kiŋgokε ki mεεŋ ki gεε kε shéŋ li Nyɔ-ɔ kε kini. Ngii nuuŋ tεebεŋ ηgεεŋ mbo buŋ? Ngii ηkanj shéŋ bε beŋ ηgεεŋ mbo buŋ? Be yεεŋ bε ηwaŋ wulu feni nε nyε li mi-i.”

20 Be se dzɔ ηwaŋ wulu be bεε be wu fe Jiso-o. Le fiana yilu ηεŋ Jiso, yi biee yi chofι ηwaŋ wulu mfwaa mumkpaŋ we fεkwiaŋ bingisi fe, bεfuu buti wu lewa.

21 Jiso bii li te ηwaŋ wulu-u laa, “Fiee fini tε bεchi mfi wu la?” Tuu le, “Fi tε bεchi fe tε mεεŋ bwi.

22 Fiana yilu bache yεε wu li kiŋga-a li kiŋga-a fe wi-i mωo lidzɔo, yi leki le yi wo wu. ɔ nuuŋ ɔ fe fiee, nlekaω wε, ɔ kωo nshiiŋ bε bee, ɔ fi bee.”

23 Jiso bii li wuu laa, “Le nnuuŋ mfe fiee ni? Nuuŋ mfe fiee fichu li wi wu gεε shéŋ li mi-i.”

24 Mfwaa mumkpaŋ te ηwaŋ wulu wan lεwe ηge le, “Mi ηgεεo shéŋ li Nyɔ-ɔ. Fεre ntuu ηgεε yaa le.”

25 Le Jiso ηεŋ si kintutu ki bεniiŋ lε letini ki bεε ki banchi fe tε nuuŋ, wan fiana yi tii yilu, tee le, “Wε, fiana yi tii yini yi feti ηwaŋ wuni tε yɔ kε tε woo biee kε, ntiitɔo li wε-ε le, bochε li ηwaŋ wuni-i, ɔ gεεŋ. Kiiŋ ɔ ni tuu ɔ le li wuu kε.”

26 Fiana yilu wan lεwe ηge, yi ka yi chofι ηwaŋ wulu, yi tonj fεkwiaŋ lε dze yi bifi, yi bo li wuu bwiŋ. Ginj fεkwiaŋ si gwini chi wi lε. Le bεniiŋ ηge ηεŋ lε, be tee le, “Wu kwiaŋ kitun!”

27 Jiso kεmε wu li kibεnε-ε tsaaki wu len we.

28 Le Jiso bee baoŋ bee bε kintutu-u gεεŋ be lε li yih, be bii li wuu lε jinj le jinj laa, “ɛ kii la fi tε bee tε mωŋ nsiŋ le tε buu ηwanεŋ kiŋkundi wulu?”

29 Tuu li bee le, “Fiee fi nuuŋ fi buu ηwaani wuni nchindaa nuuŋ nleke li Nyɔ-ɔ kwaa. Nuuŋ fiee

fimu fi chichi tè buu wu kε.”

*Jiso tuu tee kii ɳwaani kwe yi gii kwi
(Maacho 17:22-23; Luk 9:43b-45)*

³⁰ Be tè dza fe be ka dze yi Galili, ε Jiso tè wəki yε le wi kεe kε,

³¹ kifε tè deŋgi tiifi bəəŋ bee bε kintutu-u. Tè tiifi be le bəniŋ gii be nyε Ɲwanewi li tsan yi bəniŋ li be wo wu. Ke bo jo taa, bo li kwe-e.

³² Le tee lε, be ti mεεŋ ki kεe kε ftee fi tè tiiti kε, kifε be tè chəndi mbifu li wuu.

*Wi wu nyɔŋa nuuŋ noo?
(Maacho 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³ Be gεεŋ be bo Kapanuŋ, le be lε be ni be nuuŋ li yih, Jiso bii li bee laa, “Nε bee nε tεchini biee lε dze kii la?”

³⁴ Be ba nshiiŋ, kifε be tè deŋgi lε dze be tεchini li yi yi bee laa wi wu limfwe nuuŋ noo le.

³⁵ Jiso shee fεkwiiŋ, teen bε yoofi ntsə bεfε baa tee li bee le, “Ε wi wəki le ni nuuŋ wi wu limfwe, kε kəmi le dzəŋ yi yee le wε wi wu kinshiingi məə wi wu nindi li bəniŋ bεchu-u.”

³⁶ Le tee lε, dzə ɳwaŋ wu bwi leeki lε bee lənti, tuu dzə too wu bə tee li bee le,

³⁷ “Ε wi fi ɳwaŋ si wuni li bukooŋ bwe-eŋ, kε wu fi o nuuŋ mi. Wi wu fi mi, kε mεεŋo ki fi kε nuuŋ mi kwaa kε, wu fi o nuuŋ wi wu toŋ mi.”

*Ε wi baanini yε wε kε, kε mwε fεeʃəŋ wε
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Jəəŋ tee li wuu le, “Wi wu Ntiifε, tè bee tè ɳεŋ wumu teenyi bukooŋ bwo se busi bəəŋ bε kin Kundii-i li bəniŋ li, tè loose wu, kifε nuuŋ yε wi wusεŋ wu kintutu kε.”

39 Se nuuŋ le, Jiso tè tuu li bee le, “Ne loose kε ŋwaani wεe wi kε. Ne kεe le ε wi feti mfiŋ teenyi bukoonj bweŋ, kε mwε nuuŋ yε wi wu nuuŋ tuu ni baanini mi kε.

40 ε wi gwii yε be bee kε, kε mwε feefoo bee.

41 Ntee beŋ cheŋ le, ε wi nyε mɔɔ nuuŋ fika fi dzəo le li be-enj le ne woŋ kife be teenyi baa beŋ le bənijj be Krai le, kε nuuŋ mwε tè naa foo kinderi kee le dzé chichi-i kε.”

*Biee bi nuuŋ bi fe bənijj se ni be feti biee bibifi
(Maacho 18:6-9; Luk 17:1-2)*

42 Jiso tuu tee le, “ε wi fe ŋwanj mumkpaŋ li kintutu ki bəoŋ be bwi be gεe shēŋ li mi-i bani we li bibifi-i, kε fi dzəoŋ fiee le wεe wi-i le be shiiŋe jeni chi nəŋa li kimi kee li, be bache wu li dzəo yi nyəŋa.

43-44 Fi tuu fi nuuŋ le, ε kibene ko feti le o ni o feti bubiee, o sondε kibene kilu. Fi dzəoŋ le o le li ntse wu kimake-e be kibene kinkeši, yeki fe o nuuŋ o ni o nuuŋ be bibenu bio bichu o tuu o gεeŋ fe wi wu kimake-e wu duti nyimu nsiŋ.*

45-46 ε kikaa ko feti le o ni o feti bubiee, o sondε kikaa kilu. Fi dzəoŋ le o le li ntse wu kimake-e o məndi, yeki le o keme bikaa bichu be se ləŋ wε fe wi wu kimake-e.

47 ε lisi cho feti le o ni o feti bubiee, o buu lisi chilu. Fi dzəoŋ le o le li bumfəŋ bu Nyɔ-o be lisi chimumkpaŋ, yeki fe o ni keme lii chichi, be se ləŋ wε fe wi wu nyəŋa-a.

48 Kintsii kini nuuŋ ki bimuunu jii bənij fe bi tε naa kwi kε, wi tè naa nyiŋ fe kε.

* **9:43-44** Binwaati bi fichi bimu taa fini bi tuu bi taa tε lejŋ le 46 le, “Kintsii kini nuuŋ ki bimuunu jii bənij fe, se wi tε naa nyiŋ fe kε.”

49 Nε kεε le wi gii naa wu məŋ wi kwikwi nεε si bε ti kusi fiee bε ntəŋ lε.

50 Ntəŋ ti nuuŋ fiee fi dzeenj, fi se fiee le, ε me to n'yike nsinj, o gii o geenj bε me se me kaari me yike? Nε nuuŋ yeeŋ si ntəŋ mε yiki, wi bee wi se ni be nuuŋ li mbεεŋgii li."

10

Kii ηkoŋu bε kwεεŋj
(*Maacho 19:1-12; Luk 16:18*)

1 Jiso se dza fe, gεεŋ kimbe ki Judiya-a, lenchi Dzəŋ yi Joodaanj gεεŋ luwj. Bintutu bi bəniiŋ lε tuu bi banchi bi bεe le wuu, tiifi be nεε si tε shiŋj tiifi.

2 Befarasii dza be bε le be mənchε wu, be bii li wuu laa, "Nchi beŋ le nuuŋ wi kooŋ bε kwεsi ni?"

3 Jiso kaari bii te li bee laa, "Məose tε nyε nchi le nε ge la?"

4 Be tuu le, "Məose tε gεε le nuuŋ wi kooŋ bε kwεsi. ε kuŋgi ləŋ, tsεε kiŋwaati ki doonchi le wu kooŋj bε wu, nyε li wuu."

5 Jiso tuu li bee le, "Tε nuuŋ kii bikoo binε bi tεemε bi Məose tε tsεε nchi wuni li be-enj."

6 Se nuuŋ le, tε nuuŋ fəmbεεche-ε mfi wu Nyə tε təŋ biee, te təŋ nuuŋ nyuŋ bee kwεεŋ. Si tε təŋ lε, tee le,

7 'Ε kii fini fi nyuŋ gii shε tee bee ni taashε bee kwεsi,

8 be bεfε se to wi mumkpanj.' Nεelε, be mεεŋ yε bəniiŋ bεfε kε, be baa dεεni wi mumkpanj.

9 Fi se nuuŋ le, fiee fi Nyə taashε, kiiŋ wi ni məŋ ngatine kε."

10 Le Jiso bee bəŋ bee bε kintutu-u gεεŋ be ni be nuuŋ li yih, be ka be bii li wuu kii fiee filu.

11 Tuu li bee le, “Məə nuuŋ noo wu kooŋ bε kwəsi
wu dzo wumu, kε wu fεə bubieε li kwəsi-i li ɳgimu bε
kwəεŋ wumu-u.

12 Ɛ kwəεŋ bo li nyumi-i, wu gεεŋ wu giŋ bε nyuŋ
wumu, kε wu fεə bubieε li nyumi-i li ɳgimu bε nyuŋ
wumu-u.”

*Jiso tiŋ mwε li bəəŋ bε bwi
(Maacho 19:13-15; Luk 18:15-17)*

13 Beniŋ tè dza be bεε bε bəəŋ lε Jiso-o le koŋ li
bee, bəəŋ bee bε kintutu-u wami be.

14 Le Jiso ɳεŋ le, shéŋ təŋ wu, tee li bee le, “Gεε
yεεŋ bəəŋ bε bwi ni be bεε le mi-i, nε baŋge kε be kε,
kife bumfəŋ bu Nyə-o bwεε nuuŋ li beniŋ si bani-i.

15 Ntee beŋ chεεŋ le, ε wi mεεŋ ki fi kε bumfəŋ
bu Nyə-o si ɳwaŋ wu bwi kε, mwε te naa məə le lε
bumfəŋ bulu-u kε”.

16 Si tè tee le, dzeti be kokini li guu, giki tsan̄ li
bee, tiŋi mwε li bee.

*Jiso bee wi wu kwa
(Maacho 19:16-30; Luk 18:18-30)*

17 Jiso dza le giŋgɔ, wi wumu letε bε ton̄ nūŋ wu
lii bii li wuu laa, “Wi wu Ntiifε, wε wu wi wu dzeeŋ,
fiee fi ɳkəm̄i le mfε nse ɳkəm̄e ntse wu kimakε nuuŋ
fi la?”

18 Jiso bii li wu laa, “O teenyi mi le wi wuu dzeeŋ
kii la? Wi nuuŋ yε lu wu nuuŋ wi wu dzeeŋ kε. Ɛ
nεε Nyə kwaa yi nuuŋ wi wu dzeeŋ.

19 Məə o kiiə bənchi bε nuuŋ le, ‘Kiiŋ o ni wo wi
kε, kiiŋ o ni giŋ bε kwəε wi kε, kiiŋ o ni yi biee kε,
kiiŋ o ni leŋ le nsa wu binsee le lejŋ kε, kiiŋ o ni fε
kimfi kε, məə le o ni o guundi chaa bε na?’ ”

20 Wi wulu tuu li Jiso-o le, “Wi ntiife, banchi bani
bεchu ntε mbεchi ηkichi be mεen səənεwi.”

21 Jiso biche wu ni fwiij, kəəŋgi wu, tee li wuu le,
“Fiee shε fiee fiumukpan fi o mεenjə o fe. Genε ə kabε
biee bi o kəmi bichu, o gache kwa wulu li bəniij bε
kifoo le, o se kəme bulofu nuun liboo. ɔ fe le, o se
bε o ni o biki mi.”

22 Le Jiso tee le, wi wulu woo, soo bilii, fiiki yi yee
dza giingi nshiij nshiij, kife tə kəmi kwa ɳge.

23 Jiso dza fiiki yi biche bəəŋ bee bε kintutu-u,
tee li bee le, “Fi gi i fi temi ɳge le bəniij bε kwa le
li bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ.”

24 N'yɔru wulu fieenj bəəŋ bee bε kintutu-u. Jiso
tuu tee li bee le, “Bəəŋ ben, fi teem i ɳge fe wi-i* le le
li bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ!”

25 Fi fiee tseke fe kikuŋ nuun ki le le fioon yi nsara-
a yεki fe wi wu kwa nuun le li bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ.”

26 Be woo le fi se fieenj be ɳge, be tuu be njanje
be tee le, “E fi nuun le, noo se naa bo lu?”

27 Jiso kaari biche be, tee le, “Fini nuun fi yaa
wiwoŋ, se nuun le fi tε nyε tε yaa Nyɔ kε, kife Nyɔ
nuun yi fe ffee fichu.”

28 Pita se dza tee li Jiso-o le, “Biche ə ɳεŋ, tε chine
baa biee bichu tε tuu tε biki wε.”

29 Jiso tuu li wuu le, “Ntee wε cheen le, wi nuun
yε lu wu chine yih ye, kε bεŋwaani, kε dzémi yee, kε
ni, kε tee, kε bəəŋ bee, kε yéh yee, le wu chinɔɔ kii
mi məə nton wu dzeen wu kii Nyɔ,

30 wu nuun tε nuun le kəme yih məə bεŋwaani,
məə dzémi, məə bəni, məə bəəŋ, məə yéh li ntse wu
dεeni foo ɳkəme kiŋga gwii siŋ kε. Beniij gii be tuu

* **10:24** Biŋwaati bi fichi bimu kəmi fəni le, “Li wi wu gεε bufii li
kwa...”

be ni be biindi tε bikaa lε wuu jinj, ke tuu nuuŋ li mfi wu ntse wu bεe li, ne kεmε ntse wu kimake.

³¹ Se nuuŋ le, bεniij ηge bε nuuŋ limfwe dεεni gii be nuuŋ lejinj, bε ηge bε nuuŋ lejinj dεεni to limfwe.”

*Jiso tuu tee kinja kiteete kii kwe ye
(Maacho 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Jiso bee bəəŋ bee bε kintutu-u dza be dzə dze, be yεki Jεrosaleŋ tuuti mbaaŋ. Bəəŋ bee bε kintutu-u tεti maa. Bεniij bε tε biki wu, tε kεmi chεne. Jiso tuu dzə bəəŋ bee bε kintutu-u bε yoofi ntσə bεfe baa bee be cheekiyi se tuu tiiti be fiee fi gii fi ka bε wu.

³³ Tee li bee le, “Yikε yεεŋ ne woo, tε yεki baa tε giŋgi Jεrosaleŋ be giŋgi baa bε nyε Nwanewi li tsanj yi bεte muntofi bε nəŋa bε nəŋa məo bεniij bε tiifi bεnchi bε Nyə-ə, be saa wu be sondε le be wo wu, be nyε wu li tsanj yi bito-oŋ,

³⁴ be ni be choosi wu, be kwiyi wu bε budii, be ni be tuki wu, be se wo wu, ke bo jo taa, bo li kwe-e.”

*Jeeŋ bee Jəəŋ lekε bintindu bi nəŋa bi nəŋa li Jiso-o
(Maacho 20:20-28)*

³⁵ Jeeŋ bee Jəəŋ bε tε nuuŋ bəəŋ bε Dzεbεdii dza be kiŋgi bε bε Jiso limfwe be tee li wuu le, “Wi wu Ntiffε, fiee fiee lu fi tε wεki le o fe li bee li.”

³⁶ Jiso bii li bee laa, “Ne wεki le mfε la li be-eŋ?”

³⁷ Be tuu le, “Tε wεki baa le ke mfi wu shee li kabara wu bunəŋa bwo-o, tε shee li bintindu-u bi nəŋa bi nəŋa, wi wumu le kibεnε ko ki kigəŋε-ε, wumu le kibεnε ki kimεsε-ε.”

³⁸ Se nuuŋ le, Jiso tε tuu li bee le, “Ne kii yε fiee fi ne biiti ke. Nuuŋ ne woŋ fika fi ηge-ε fi ηgii η'woŋ, ke ne le li ηwaani ηge wu nyəŋa wu ηgii nle wuni ni?”

39 Be tuu li wuu le, “Tε nuuŋ te fε.” Jiso tee li bee le, “Nuuŋ nε woŋ fika fi ηge-ε fi ηgii η'woŋ, kε ne lε te ηwaani ηge wu nyəŋja wu ηgii le lu wuni.

40 Se nuuŋ le li nshewu le kibenε keŋ ki kigəŋε-ε kε lε ki kimese-ε nuuŋ yε kintsii keŋ le nyε li wi-i kε. Bintsii bilu bieε li bəniiŋ bε be nachε li bee.”

41 Le kinke ki bəoŋ bε kintutu-u bε Jiso bε yoofi baa tuu be woo kii ftee filu shéŋ təŋ be bε Jeeŋ bee Jooŋ.

42 Jiso se teen be bəchu be bε, tee li bee le, “Məo nε kii baa le bəniiŋ bε səki təeŋ yimi ti shiiti li bəniiŋ bəbee bε bito-on, bəniiŋ bε nəŋja bε nəŋja bəbee doonchi bunja le bee lewe ni?

43 Fieε kəmi yε le fi ni fi nuuŋ li be-eŋ linti kε. Wi wu wəki le ni nuuŋ wi wu nyəŋja lε be-eŋ lənti kəmi le ni nuuŋ wi nindi li be-eŋ bu nimu.

44 Wi wu wəki le ni nuuŋ wi wu limfwe li be-eŋ linti, kε kəməo le ni nuuŋ mfwā wu wi kwikwi.

45 Ne kεe le Nwanewi ti mεeŋ ki bε kε le bəniiŋ ni be nindi li wuu kε. Tε bε nuuŋ le niŋ li bəniiŋ li, nyε ntse we soo bəniiŋ ηge li tsəŋ yi kwe-e.”

*Jiso gwiyε lii yi Batimayu wu tε nyεε
(Maacho 20:29-34; Luk 18:35-43)*

46 Be dəndε be bε be bo li kitoŋ ki Jəriko-o. Le Jiso ni tuu dzeti fe, bee bəoŋ bee bε kintutu məo kintutu ki bəniiŋ lε ki nəŋja, be ηεŋ kinyεε kimu ε ki shee li ηgemε yi dze-e ki ləki biee bukooŋ le Batimayu, ηwanε Timayu.

47 Le woo le ε Jiso wu Nasare, bəchi dzeŋgi le, “Jiso, Nwanε kini ki Mfəŋ Daafi, kəo nshiin bε mi.”

48 Beniiŋ ḥge dza be b̄echi be wami wu, be tiiti le make. Se nuuŋ le, t̄e tuu m̄eeshi dzaan̄ le, “Nwan̄e kini ki Mfɔŋ Daafi, k̄o nshiiŋ b̄e mi.”

49 Jiso leŋ, tee le be teen̄ wu. Be se teen̄ kinyee kilu be tee le, “Kem̄e shéŋ, dza we, teenyoo w̄e.”

50 Kinyee kilu l̄oŋ ndu ye f̄ekwiiŋ, ki jin̄ liwe ki ḡeeŋ fe Jiso-o.

51 Jiso bii li ki-i laa, “O w̄eki le mf̄e la li w̄e?” Se kinyee kilu tuu le, “Wi Ntiife, n̄'w̄ek̄o le ḥeŋ biee.”

52 Jiso se tee li ki-i le, “O giŋgi fio. Shéŋ yi o ḡee li mi-i fe yee o temi.” Mfwaa mumkpaŋ, lii yi ki woo, ki tuu ki ḥeŋ biee, ki dza ki biki Jiso fe t̄e giŋgi.

11

B̄e fi Jiso Jerosaleŋ si Mfɔŋ

(Maacho 21:1-11; Luk 19:28-40; Jəəŋ 12:12-19)

1 Le Jiso bee b̄oŋ bee b̄e kintutu-u ni be f̄eeshi Jerosaleŋ fe be t̄e nuuŋ li bintsii bi B̄etfaj lichiŋ b̄e bi B̄etani bi nuuŋ lichiŋ li N̄kume wu Biti bi Oli-if, buu b̄oŋ bee b̄e kintutu-u b̄ef̄e toŋ,

2 tee li bee le, “Gen̄e yeeŋ li kintsii ki nuuŋ limfwe kii ȳe, si ne gii ne ni ne lii fe ni, mfwaa mumkpaŋ, ne gii ne ḥeŋ Nwan̄e s̄ombwaa ε b̄e kaŋ, wi m̄eεŋoo saa ke le ben̄ li wuu liwe ke, ne fanch̄e ne b̄e wu.

3 ε wi bii li be-en̄ laa ne fanchi kii la le, ne tuu le Te Kikoo k̄em̄oo ffee fi fere b̄e wu, gii kaari tuu wu lijiŋ d̄eeŋ d̄eeŋ.”

4 Be se dza be ḡeeŋ be ḥeŋ Nwan̄e s̄ombwaa wulu ε b̄e kaŋ wu fe fween̄ wu yih yimi le dze. Be se fanch̄e wu.

5 Si be t̄e fanchi le beniiŋ bamu b̄e t̄e lemi fe bii li bee laa, “Ne fanchi Nwan̄e s̄ombwaa w̄ee kii la?”

6 Be se tee li bee ffee fi Jiso bee tee. Be chin ε li bee be g ε eŋ be wu.

7 Be b ε be wu f ε Jiso-o, be deeri ndú yi be li s $\ddot{\text{o}}$ mbwaa wulu-u liwe, Jiso beŋ li wuu.

8 Beniiŋ η ge t ε gikisi ndú l ε dze, bamu bonyi yéŋ ε yi biti libuka be gikisi t ε l ε dze.

9 Beniiŋ b ε t ε giŋgi Jiso limfwe m $\ddot{\text{o}}$ o b ε t ε biki lejij t ε wuuyi le, “Yiyi-i, yiyi-i, yiyi-i, kiy $\ddot{\text{o}}$ oni nuuŋ li Nyɔ-ɔ looo! Nyɔ tiŋ y ε mw ε li wi wu b ε e li bukoon bu Taa l ε looo!*

10 Nyɔ tiŋ y ε mw ε li bumf $\ddot{\text{o}}$ ŋ bu taa wus ε wu Daafi-i bu b ε e li looo, mpiaru nuuŋ li Nyɔ-ɔ yi liboo li looo, yiyi-i, yiyi-i, yiyi-i!”

11 Jiso se g ε eŋ fesi Jerosaleŋ le li yih yi muntofi, biche η eŋ si biee bichuchu nuuŋ. Le m $\ddot{\text{e}}$ risi l $\ddot{\text{o}}$ o nuuŋ si mfi t ε ka l ε , bee b $\ddot{\text{o}}$ aŋ bee b ε kintutu-u b ε yoofi nts $\ddot{\text{o}}$ b ε e baa dza be g ε eŋ Betani.

*Jiso tsoŋ kiti kimu
(Maacho 21:18-19)*

12 Butuu bo bu woo Jiso bee b $\ddot{\text{o}}$ aŋ bee b ε kintutu-u dza Betani be tuu be giŋgi Jerosaleŋ dzeŋ t ε wuu wu.

13 L $\ddot{\text{o}}$ ŋ lii η eŋ kiti kimu limfwe mfiŋ ki b ε ti shiiŋ b ε jii, ki b $\ddot{\text{o}}$ chi b ε bib ε .† Se dza giŋgi fe le η eŋ laa nuuŋ nee k $\ddot{\text{o}}$ ffee li ki-i jii le. Le g ε eŋ bo fe ti m $\ddot{\text{e}}$ eŋ ki η eŋ ke ffee li kii ke, η eŋ nuuŋ bib ε kwa, kif ε t ε nuuŋ y ε mfi wu ki ti wundi ke.

14 Se tee li kiti kilu le, “Kiiŋ wi ni naa tuu ka ji ffee li w ε -e ke.” Si t ε tee le b $\ddot{\text{o}}$ aŋ bee b ε kintutu-u woo.

* **11:9** N'wuuy ε wuni nuuŋ l ε jé yi Grik le, Hoshana † **11:13** Kiti kini nuuŋ ki b ε teeny ε l ε jé yi bala le, “fig”.

*Jiso kooy bəniij bə waan li yih yi muntofi yi Nyɔ-o
(Maacho 21:12-17; Luk 19:45-48; Jəəj 2:13-22)*

¹⁵ Be dza be gεεŋ be fesi Jerosaleŋ Jiso se gεεŋ le li yih yi muntofi-i bεchi kungji bəniij bε tε feti wan fe. Tε kungji le bachi mɔɔ bidaŋ bi bəniij bε tε fikisi kwa-a, mɔɔ bintindu bi bəniij bε tε kabini bibimu-u.

¹⁶ Tε mεεŋ tuu ke le ben le, wi too ffee dansε bε fi li yih yi muntofi ke.

¹⁷ Se tε tiifi be tiiti le, “Mɔɔ bε tε tsεε Nyɔ tiiti le, ‘Yih ye bε gii bε ni bε teenyi le yih yi nleke li Nyɔ-o li tεεŋ chichi-i?’

Se nuun le, nε fiiki baa yih yi to ntuuŋ wu bεyi.”

¹⁸ Le bete muntofi bε nɔŋa bε nɔŋa bε bəniij bε tε tiifi bənchi woo le be se tuu be weki dze yibe gii be wo wu le. Be tε kemi chεnε li ɳ'wo wuu kifε kintutu ki bəniij le kεε kichu tε wuki ntiifε we bimfimu wondini be.

¹⁹ Le tuu ni nuun le fεmfo-o, Jiso bee bəoŋ bee bε kintutu-u bo li kiton kilu-u.

*Ntiifε wu dzεti li kiti ki Jiso tε tso-oŋ
(Maacho 21:20-22)*

²⁰ Jiso bee bəoŋ bee bε kintutu-u bo be kεti fεnwee, be ɳεŋ kiti kεε ε ki wəɔbe kichu ki shee ki bo li gεεŋ li.

²¹ Pita kimi ffee fi tuu fi ka, kween li Jiso-o le, “Wi wu Ntiifε, ɳεŋ si kiti ki o tuu o tsoŋ kεε si ki wəɔbe kituŋ.”

²² Jiso se tee li be bεchu-u le, “Gεε yεεŋ shén li Nyɔ-o.

²³ Ntee ben chεεŋ le, ε wi tee li ɳkume wuni-i le, ‘Mubε feni o gεεŋ o we li dzəo yi nyɔŋa’, ε tiiti le

meñini ye li shéñ yee li kε, nuuñ ε wu beñ le ffee
fi tiiti nuuñ fi ji, wu mubε.

²⁴ Bedεeni, ntee beñ chεεñ le, ffee fichu fi ne lekε
li Nyɔ-ɔ, ε ne beñ le ne kεmε baa kituñ, ke ne gii ne
kεmε.

²⁵ E ne lenj le ne lekε li Nyɔ-ɔ, ε nuuñ le wumu kεmi
wumu le shéñ, feeki wu. Ne feti le kife Baa wunε wu
nuuñ liboo gii ni fekisi te bibifi bine. [

²⁶ E ne mεεñ ki feeki ke bibifi bi bεniiñ bamu-u kε,
Baa wunε wu nuuñ liboo nuuñ te dzεñ le ni fekisi
te bine kε.]‡

*Be bii fe buñga bu Jiso-o bo
(Maacho 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Jiso bee bɔaŋ bee be kintutu-u tε tuu be be
le Jεrosaleñ. Le ni tuu denji fe yih yi muntofi, bete
muntofi be nəña be nəña be bεniiñ be tiifi bεnchi be
Nyɔ-ɔ mɔa bεniiñ be sεki kwεεñ dza be be be ηεñ wu,

²⁸ be bii li wuu laa, “O dzə buñga fεñ bu o feti biee
bini? E noo wu nyε wε buñga bulu le o ni o feti biee
bini?”

²⁹ Jiso tee li bee le, “Ngii mbii ffee li be-eñ fi
mumkpan, ne tuu mi, nse ntuu ntee beñ wi wu nyε
buñga le ni mfeti biee bini.

³⁰ E noo wu tε nyε Jεəñ buñga se lisi bεniiñ li dzɔɔ?
E Nyɔ mɔa wi wu laaŋ we le? Tee yεεñ mi n'woo!”

³¹ Be se bεchi be tεchini li yi yi bee le, “E tε tuu le
ε Nyɔ, se bii li bee li laa, ε la fi tε fε, se tε mεεñ ki beñ
ke li Jεəñ li kε?

³² E nuuñ le tε tuu le ε wiwoñ wu nyε, nuuñ fi ji
ni?” Be tε chεndi bεniiñ kife bεniiñ bεchu tε beñ le
Jεəñ tε gbeñgi nuuñ ntomfɔñ wu Nyɔ.

‡ **11:26** Se nuuñ le biñwaati bi fichi bimu bi be tε saa tsεε je Nyɔ fe
kεmiyε kιñkε kini kε.

33 Be dεεni, be se tuu li Jiso le, “Tε kii yε ke.” Jiso se tuu tee li bee le, “Kε nuuŋ ntε ntee tε beŋ wi wu nyε mi bunja le ni mfeti biee bini ke.”

12

*Ngaŋgaa kii bεniŋ bε wi tε gεε li wε
(Maacho 21:33-46; Luk 20:9-19)*

1 Jiso se dza bεchi yeti li bee lε ḡaŋgaa li le, “Wi wumu tε niŋ wε wu muntaaŋ mu bε feti mbiŋ lu, ton mbaŋ kεnε, se chin kisə ki bε gii bε ni bε seendi muntaaŋ mulu le mbiŋ buti, gwaŋ kikə li wi wu kiichi wε wulu, gεε bεniŋ li wε wulu-u, se dza gεεŋ li kitoŋ kimu-u.

2 Le mfi wu bε ti kee mu bε wu kɔchε, ton ḡwani wu nime wumu le bεniŋ bε tε gεε wε li bee baa le be nyε wu mwee muntaaŋ le be bε mu.

3 Le gεεŋ, be tuu be kɔ wu be too wu, be kooŋ bε wu, to lijiŋ bɔ kilεrε.

4 Wi wu wε wulu se tuu ka ton ḡwani wu nime wumu, le gεεŋ, be ka be too wu be tɔ wu kikoo, be chɔri wu.

5 Se tuu ka ton wumu, be wo wu buwo. Se tuu nεε ton bamu ḡe mumkpaŋ mumkpaŋ, be too bamu, be woyε bamu.

6 Ton nsiŋ bε shε nuuŋ ḡwanŋ mumkpaŋ, wuni se nuuŋ ḡwani nuuŋ shén yee tε mεeshi ton wu lε bee, beechi le be gii be gεεŋ be guuŋ kwiŋ li ḡwani wulu-u.

7 Le gεεŋ, bεniŋ bεlu tuu be tee li yi yi bee le, ‘Wuni wε kinjila ki wi wu wε wuni-i, bε yεεŋ tε wo wu, bisheγε bilu se ni bi nuuŋ bisεŋ.’

8 Be se kɔ wu, be wo wu, be buu wu be lɔŋ wu lε mba-aŋ lekuuŋ.’

9 Le Jiso tee lε, se bii laa, “Fiee fi wi wu wε wuni nuuŋ fe, nuuŋ la? Gii be lεeshe be bεniiŋ balu bu lεeshe, gεe nuuŋ bεniiŋ be detε li wε wulu-u.

10 Nε mεeŋ baa ki teeŋ kε kintsi kini le Kiŋwaati ki Nyɔ-o ni? Be tseε le,

‘Tεtε chi bεniiŋ be ŋgwanu tε faaŋ,
tε tuu chi dza chi to tεtε chi boo chi yi-i.

11 Fini nuuŋ mfεru wu Taa,
bεniiŋ se bichi be tii wa.’ ”

12 Bεniiŋ baa woo ŋgaŋgaa chini, be se kεe le Jiso waø nuuŋ li bee. Be se wεki le be kɔ wu, be chεndi nuuŋ kintutu ki bεniiŋ le ki tε nuuŋ fe. Be se chine li wuu, be dza be giŋgi.

*Be terε Jiso kii kiŋwaati ki sofε
(Maacho 22:15-22; Luk 20:20-26)*

13 Bikoo bi kwεεŋ le dza bi tonj Bεfarasii mω bεniiŋ bamu be kintutu ki Mfɔŋ Hεrɔ le be gεεŋ be terε Jiso be kɔ wu li n'yɔru we-e.

14 Be be tee li Jiso-o le, “Wi wu ntiife, tε ti kii le o shiiŋ ɔ tiiti nuuŋ chεεŋ, kife ɔ chεndi yε wi lii kε, mω mwε nuuŋ noo le. ɔ tiifi chεεŋ le dze yi Nyɔ-o. Tee bee laa nchi beenchi le be ni be suuti kiŋwaati li Kaisa wu nuuŋ Mfɔŋ wu nyɔŋja wu Lom, mω wu mεeŋ ki beŋ kε le?

15 Tε ni te suuti, mω te soo kε le?” Jiso kεe ffee fi be gii be kanyi be fi, tuu li bee le, “Nε teeki mi kii la? Be yεεŋ be lisi chi kwa-a ŋεŋ.”

16 Be se be be chi, fi, bii laa, “Kikoo kini bε bukoonj buni nuuŋ bu noo le?” Be tuu le, “Σ ki Kaisa, bukoonj se nuuŋ nεε bwhee.”

17 Jiso se tee li bee le, “Nε nyεε ffee fi nuuŋ fi Kaisa li wuu, nε nyεε fi Nyɔ li Nyɔ-ɔ.” Le be woo lε, yi kwi be.

*Bε terε Jiso kii ntaashε wu kwεεŋ
bee nyuŋ mfi wu be bo li kwe-e
(Maacho 22:23-33; Luk 20:27-40)*

18 Besadusii bamu tè dza be bε le be bii ffee li Jiso-o. Besadusii tè nuuŋ bεniiŋ bε tè kweŋgi le nuuŋ bεniiŋ tè bo li kwe-e kε.

19 Le be bε le, be tee le, “Wi wu ntiifε, Mօøse tè tsεε li bee li lε bεnchi-i le,
‘Ε ɳwaani wi kwi wu shε kwεεŋ ɳwaŋ nsinj,
kε wi wulu kεmi le dzəŋ kwεε ɳku wulu
bee wu bie bɔŋ li bukooŋ bu ɳku ɳwaani-i.’

20 Bedεen-i, wi wumu tè kεmi bɔŋ bε bunij mfomεnyaan, wu kaaŋ tè dzə kwεεŋ, kwi bee wu mbie ɳwaŋ nsinj.

21 Wu biki se dzə tè kwεεŋ wulu, kwi tè ɳwaŋ nsinj.
Fi ka nεε te le bε wu biki li wuu wε.

22 Be bεchu dzə wu, wi se tè mεεŋ ki nuuŋ kε li bεniiŋ bε mfomεnyaan bεlū-u lenti wu tè bie ɳwaŋ bε kwεεŋ wulu kε. Lejinj lεlu kwεεŋ wulu tè kwi te.

23 Si bεniiŋ bε mfomεnyaan bani tè dzə kwεεŋ wulu be bεchu lε, gii ni nuuŋ mfi wu bεniiŋ buti li kwe-e, kwεεŋ wulu se nuuŋ kwεε noo?”

24 Jiso tee li bee le, “Nε kii baa ffee fi feti nε se tεndi dzé ni? Fi ffee le kife nε kii yε ffee fi bε tsεε le Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ kε, nε kii yε te mօø buŋga bu Nyɔ-ɔ kε.

25 Ffee fi nuuŋ lu ffee le mfi wu bεniiŋ buti li kwe-e, bunij bee bukεεŋ mεεŋ yε le be ni be feti bugoo kε, bεniiŋ mεεŋ yε be tuu be ni be nyεε bɔŋ li bugoo li kε. Be gii naa be ni be nuuŋ nεε si bεnchindaa bε Nyɔ-ɔ liboo.

26 Kii ffee fi mbochu li kwe-e, nε mεεŋ baa ki teenj ke kintsii le Kiŋwaati ki Məose-ε kii kitii ki tè duti Nyɔ yeti li Məose yi tiiti le,

‘E mi Nyɔ yi Abrahaŋ bε Nyɔ yi Adzi mɔɔ Nyɔ yi Yakɔ ni?’*

27 Fi nuuŋ le Nyɔ nuuŋ ye Nyɔ yi binjkwi ke, yi nuuŋ nuuŋ Nyɔ yi bεniiŋ bε yoŋ. Nε chan baa biee ηge.”

Nchi wu yεki bεnchi bεchu

(*Maacho 22:34-40; Luk 10:25-28*)

28 Wi wumu wu tè tiifi bεnchi bε Nyɔ-ɔ bε, woo si Jiso bee bεniiŋ baa tεchini biee, tuu ηεŋ si wu tuu ffee fi be bii li wuu le dze yi dzeenj li, bii te li Jiso laa, “Nchi wu yεki bεnchi bεchu nuuŋ wu la?”

29 Jiso tuu li wuu le, “Nchi wu yεki bεnchi bεchu nuuŋ wuni wu tiiti le,

‘Hooo bεniiŋ bε Iselεε woo yεεŋ,

Taa Nyɔ, wu Nyɔ yiseŋ,

Taa Nyɔ wulu nuuŋ nεε mumkpaŋ.

30 Ḍ kəŋgisi Taa wu Nyɔ ya bε shénj ya chi,

ɔ nyεε kikoo ko li yi-i kichu,

ɔ gεε bufi bwo li yi-i buchu,

ɔ nindi li yi-i bε buŋga bwo buchu.’

31 Nchi wu biki li wuni se nuuŋ le,

‘Ḍ kəŋgisi ηwaana siə kəŋgisi yi ya.’

Nchi wumu nuuŋ ye lu wu yεki bani ke.”

32 Wi wu tè tiifi bεnchi bε Nyɔ-ɔ we se tee li Jiso-o le,

“Wi wu Ntiife, ɔ tuuə nεε bujεŋ. Ḍ tiitɔɔ nuuŋ chεεŋ le Nyɔ nuuŋ nεε mumkpaŋ yimi nuuŋ ye lu fuki yi nsιŋ ke.”

* **12:26** Abrahaŋ, Adzi bε Yakɔ tè nuuŋ nuuŋ bεte taa bε Bejuu le

³³ Nkəŋgise yi bε shéŋ chi, ngewu bufii li yi-i buchu, nimu li yi-i bε bunja buchu bε nkəŋgise nwaana si o kəŋgisi yi ya, tuua wu yaa məo mfəru muntofi bε nyáŋ yi tonye məo bentaanche bamu.”

³⁴ Le Jiso tuu nəŋ si wu tuu si wi bufii, se tuu tee li wuu le, “O nuuŋ yε mfiŋ li nle li bumfəŋ bu Nyɔ-o kε.” Ləjŋ ləlu, wi se tε mεŋ ki tuu kε le məŋ mbε le bii ffee li wuu kε.

*Kinsofu ki Nyɔ tε kaache nuuŋ nwanε noo
(Maacho 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Jiso bε tiifi beniiŋ li yih yi muntofi-i, dza bii li bee laa, “Beniiŋ bε tiifi benchi geen be se tiiti le Kinsofu ki Nyɔ tε kaache nuuŋ nwanε Mfəŋ Daafi?

³⁶ Nuuŋ ε Fiana yi Waan tε saa yi fε se Mfəŋ Daafi wuni kween kii Kinsofu kilu tiiti le,

‘Taa Nyɔ tε tee li Taa li le
shee le kibεnε kee ki kigəŋε-ε,
nsiiŋ fε yi giiki beniiŋ bee bε mbani-i
wu təmi bikaa biee li bee’.

³⁷ ε Daafi kibεε teenyi wu le Taa we, fi geen se tuu ni nuuŋ nwanε?” Si Jiso tε tiiti biee bini le, kintutu ki beniiŋ le nge ki tε nuuŋ fe tε wuki kinεetine wuu be.

*Jiso təchε biŋge bi beniiŋ bε tiifi benchi bε Nyɔ-o
(Maacho 23:1-36; Luk 20:45-47)*

³⁸ Le tuu ni tiifi beniiŋ dza tee li bee le, “Dzəo yεεŋ mfi, bε beniiŋ bε tiifi benchi bε Nyɔ-o. Be ti kəŋgisi nchumine ndú yi nyəŋa yi nyəŋa be denji li bintsii bi bε kabini biee li le beniiŋ ni be yεeshi be bε kin'yokise.

39 Fε be gεεη li yih yi nlεkε li Nyɔ-ɔ, kε fε tsənɔ-ɔ, be tsaa nεe nuuŋ bintindu bi nəŋa bi nəŋa, be se shee li bi-i liwe.

40 Ε nεe be bε tusi bukεεη bεεŋku-u lijinj, be yεŋgi be fii biee bi bee, be tuu be feti nlεkε li Nyɔ-ɔ wu deendi le be ni be doonchi yi. Nwaani bani bεniij, wu be wu ŋge gii naa bee ŋge.”

Nya yi kwεε ŋku

(Luk 21:1-4)

41 Jiso dza gεεη lε shee limfwe li fiŋko fi nya-a fi li yih yi muntofi-i, se bichi si bεniij bεε be giki kwa lε fiŋko filu-u. Beniij bε kwaa se tε bεe ŋge be giki kwa le ŋgɔɔkwe-e wu.

42 Kwεεŋku wumu se dza bε, nuuŋ wi wu kifoo, gεε munini le mumfεεη mu feti lisi chi kwa-a chi mumkpan, wu mεεη ki bo kee ffee kε.

43 Jiso se teeŋ bɔɔŋ bee bε kintutu-u tee li bee le, “Ntee li be-eŋ cheεεη le kwεε ŋku wuni wu nuuŋ wi wu kifoo, nyεɔ wu yaa bεniij bεchu bε gεε ffee lε fiŋko fi li yih yi muntofi fini.

44 Beniij bεchu bε be be nyεε, be be bεε nuuŋ bε tsuu yi kwa wu be wu yisε wu shooshi. Se nuuŋ le, bee bε bε kifoo kee kichu wu nyε ffee fitchu fi be kεmi, nuuŋ fi fi bee nuuŋ le ni tsiiŋ li fi-i.”

13

Biee bi koofi yi gii naa bi ni bi keti mfi wu bεε

(Maacho 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Le Jiso ni dzeti fε yih yi muntofi-i, ŋwani wu kintutu wumu tee li wuu le, “Wi wu Ntiife biche ɔ ŋεŋ ta yi nyɔŋa yi nuuŋ li yih yini-i. Yih yini gbεŋgi yε yi nuuŋ yih yi shaan!”

2 Jiso tuu li wuu le, “O njingao yih yi shaan yini ni? Nuun tete chimumkpañ te she li chimu-u fuki fe be bache chi fekwiiñ nsiñ ke.”

(*Maacho 24:3-14; Luk 21:7-19*)

3 Jiso dza geeñ been shee li Nkume wu Biti bi Oli-if le kimbé ki bichi yih yi muntofi, Pita bee Jeen mao Jaoñ mao Andolo geeñ bebe be tee li wuu le,

4 “Tee bee mfi wu biee bini gii naa bi ka, o tuu o tee te bee bendoonchē be gii naa be doonchē mfi wu biee bini bichu te nuun le bi ka.”

5 Jiso se tee li bee le, “Nenget yeeñ le kiñ wi ni tuu yeeñ be berj ne tan dze ke.

6 Beniiñ nge gii be ni beee be dzeti bukooñ bwenj be tekisi felii, wi ni kwenji le, ‘E mi wulu.’ * Be gii be ni be feti le be yenji be beniiñ nge be se tendi dzé.

7 E ne naa ne woo le be tundi baa dzinj ke le dzinj gii yi nuun lu, kiñ shéñ ni yi keeti berj ke. Bini biee biee bi kemí le bi ka. Se nuun le, bi doonchi ye le nshe meeñ biee finten si ntunu wu kweeñ ti beechi.

8 Kweeñ gii wu ni wu tundi dzinj be wumu, mføñ wumu tundi dzinj be wumu. Nshé gii yi ni yi ndungi li bintsii li bintsii li, dzeen ni yi keeti. Bini biee meeñ biee finten si ntunu wu kweeñ ti beechi.

9 Fe ne nuun fe, ne dzeti yeeñ mfi. Ne keee le be gii be nyee berj li tsan yi beniiñ be sekí bensa-a. Be gii be fiaamfie berj li yih yi kintaashé, ne gii ne leñ li ngormina-a limfwe, mao li bemfø-øñ limfwe kii mi, kii le ne tiiti baa li bee kii mi.

10 Se nuun le be kemí le be saa be tee kii ntoñ wu dzeen wu Nyø li teen chichi-i.

* **13:6** “... e mi wu wulu,” tiiti nuun kii Kinsofu ki Nyø te kaaché.

11 Mfi wu bε kωo beŋ bε giŋgi bε beŋ li yih yi nsaa, kiŋ nε ni nε buki yi laa nε giŋgi baa nε tee le la le kε. Mfi wu nε gεεŋ, nε tiiti nεe nuuŋ ffee fi buti li bimfimu bine-ε li mfi wulu-u, kifε mεεŋ yε n'yoru wunε kε. Fiana yi Waanj yi gii yi ni yi nyee n'yoru li bimfimu bine-ε.

12 Wi gii dza dzωo ηwaani nyε le bε wo, te ηwaŋ dzωo ηwani nyε le bε wo. Bəəŋ gii be dza tε be ni be biindi bikaa le betee bεbee mωo le bεni bεbee lejŋ, be ni be feti le bε woyε be.

13 Beniŋ bεchu gii be ni be baanini beŋ kii bukoon bweŋ. Se nuuŋ le, wi wu gii kaŋ shéŋ nsiŋ gεεŋ bo fe kimεrise-ε gii naa bənε.

*Kii biee bi bəndi yi bi gii naa bi ni bi kεti
(Maacho 24:15-28; Luk 21:20-24)*

14 (Wi wu teenyi kiŋwaati kini woo fini bujŋ,) mfi wu nε ηεŋ ffee fi bεndi yi fi nuuŋ fi biifi kintsii fi lemi fe fi bee fi kεmi yε le fi ni fi lemi kε, Beniŋ bε nuuŋ Judiya kifi be miri li bεŋkumε-ε.

15 Kiŋ wi wu nuuŋ le yi-ih lewe tuu shee le le li yih dzωo mωo nuuŋ ffee le ni giŋgi bε fi kε.

16 Kiŋ wi wu nuuŋ liwε tuu kaari le bε dzωo ndu ye yi foochε kε.

17 Nge wu nyəŋa wε li jo yεe li bukεεŋ bε nuuŋ bε fe-e, mωo bε kisi bəŋ.

18 Ne leki yεeŋ li Nyɔ-ɔ le kiiŋ ffee fini naa fi ka nuuŋ mfi wu fokpəŋ kε.

19 Beniŋ gii be ηεŋ ηεŋ li jo yilu-u, se ηwaani wεeŋ ηεŋ ti mεεŋ mωo saa ki nuuŋ kε lu fe mbεeče si Nyɔ tε təŋ nshε mbε mbochu dεen i kε. Ηwaani wεeŋ ηεŋ mεεŋ yε le naa tuu nuuŋ mωo lu kε.

20 Bee le Taa ni mεεη ki gate ke fe jo yi ηge yilu ke, wiwoŋ mumkpaŋ wu bochε-ε lu ke. Se nuuŋ le, kii bεniiŋ bee be tε tsaa kituŋ wu gεe, wu gatoo fe jo yilu-u.

21 ε wi tee li be-enj li jo yilu-u le, ‘Biche yeeŋ nε ηej, Kinsofu ki Nyɔ tε kaache kee feni!’ Mɔɔ nuuŋ le, ‘Nεej yeeŋ wuu wu fe fiyε!’ Kiŋ ne ni beŋ ke.

22 Nε kee le bεniiŋ gii naa be ni be bεe be yεŋgi le ε be binsofu bi Nyɔ tε kaache, bamu se ni be kwengi le ε be be nuuŋ bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ, be feti biee bi doonchi bunja bube, be feti tε bintε wa bi biee le, be mɔnchi le ε dze nuuŋ lu, be yeeŋ be bεniiŋ be Nyɔ tε tsaa be se taŋ dze.

23 Nε kee le. Mi nteeo biee bini bichu li be-enj bi mεεη se bi naa bi dzɔɔ kintsii.

*Sif giif i nuuŋ mfi wu Nwanewi kaari wu be
(Maacho 24:29-31; Luk 21:25-28)*

24 Naa nuuŋ li jo yilu-u, mfi wu ηge wulu ka, jobε dza chi jinj, kwii tε tuu le wu nεej ke,

25 muntsəŋ ni mu dzeti liboo mu weyi, biee bi liboo bichu bi kεmi bunja sεesε.

26 Bεdεenj, bεniiŋ se ηej si Nwanewi shiiti bεe li kikuŋ kεmi bunja ηge mɔɔ bunəŋja.

27 Gii se tuumi bεnchindaa bee be gεeŋ li boo yi naa li, fe kiboo bee nshε luushi, banchε bεniiŋ bee be tε tsaa.

(Maacho 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Laanchε yeeŋ free li kigumε-ε. Ki bεe fe ki sanyε yεŋje, bibε bεchi mbɔchε li ki-i, ne kee le ndzεej yε tsεke.

29 Nee le ε ne ηεη biee bini keti, ne κεε le mfi wulu[†] wε tsεkεtεkε fweenj.

30 Ntee beŋ cheeŋ le kiŋgokε ki dεenι kini nuuŋ ki tε naa ma fuki fe biee bini bichu ka nsinj ke.

31 Kiboo bee nshε gii bi ka, se nuuŋ le, je yeŋ nuuŋ tε naa ka ke.

(*Maacho 24:36-44*)

32 Bedεeni, wi se nuuŋ yε lu wu kii jobε chilu mao nuuŋ mfi wulu ke. Mao nuuŋ bεnchindaa bε Nyɔ-ɔ bε liboo ke Nwane Nyɔ kii yε neε te ke. E neε Tee wuu mbiij wu kii.

33 Bedεeni, ne bichi ne tengi, [‡] kife ne kii yε mao mfi wulu ke.

34 Fi fiee si wi ti beε ε leti ndεndε, fe dzeti lɔ, gεε yih ye li tsan yi bɔŋ bee bε nime, wi bε chee chi nime, wi bε chee chi nime, tee li wi wu kiichi fweenj wu mban le she o ni o kiichi bujɔŋ.

35 Bedεeni, ne tengi te, kife ne kii yε mfi wu te yih gii naa kaari bε ke. Nuuŋ tuu bε le fεmfo-o, ke butuu kintikinti, ke mfi wu nyineshee yi ηkosi tɔŋ, ke fe ηweenj taantaaŋ.

36 Kiŋ ni dza taa mbundε ηεη ne liiti ke.

37 Fiee fi mi n'yɔ li be-eŋ fini, mi n'yɔ li bεniij bεchu le, 'Wi ni tengi.' "

14

Bεniij le ntsoonj le bε kɔɔ Jiso bε wo

(*Maacho 26:1-5; Luk 22:1-2; Jɔɔŋ 11:45-53*)

1 Tε she jo faa le ni nuuŋ jobε chi Tsɔnɔ chi N'yafuwee bε Tsɔnɔ chi Kibele ki bε mεenj ki gεε ke

[†] **13:29** Ke le, "...wε tsεkε..." [‡] **13:33** Biŋwaati bifichi bimu biee ε bε taa feni le, "leki li Nyɔ-ɔ."

kishee le kε-ε. Bete muntofi bε nəŋa bε nəŋa məo bəniŋ bε tiifi bənchi bε Nyɔ-ɔ tè wəki dze yi be nuuŋ be kɔɔ Jiso le le munyiikɔɔ li, be wo.

² Be le ntsoon li yi yi bee le, “Kiiŋ tε ni məŋ ffee fini li mfi wu bε feti Tsənɔ-ɔ kε, kifε ε te məŋ, fi bε bε ŋkweŋε le bəniŋ li lenti.”

*Kwεεŋ wumu fwa Jiso bε mεεŋ mε sεendi
(Maacho 26:6-13; Jəəŋ 12:1-8)*

³ Jiso tè nuuŋ li kiton ki Betani-i, li yih yi Simu wu wi wu chigəŋ chi nəŋa-a, ε be tè shee be jii biee, kwεεŋ wumu dza le bε fikoo* fi mεεŋ mamu mε sεendi ni shuuŋŋ. Mεεŋ mani tè tεεmi kwa ŋge, bε tè nachε me bε naad wuwu. Le le le, boote kimfime ki fikoo filu tumi mεεŋ malu li kikoo ki Jiso-o.

⁴ Bəniŋ bamu dza be ŋunjini be be, be tiiti le, “Bifisi mεεŋ mani ni kii la?

⁵ Bee nuuŋ bε kabε mεεŋ malu, me yaa kwa bənchuki gii tεε, bε nyε kwa wulu li bəniŋ bε kifoo le.” Be ŋase bε wu.

⁶ Se nuuŋ le, Jiso tè tee li bee le, “Gεε yεεŋ wu nshiiŋ. Nε nyε wu ŋge kii la? Wu fεɔ nuuŋ ffee fi dzeeŋ li mi-i.

⁷ Nε kεe le bəniŋ bε kifoo le gii be ni be nuuŋ bε beŋ mfi kwi. Nuuŋ nε ni nε fii be mfi wu nε kəŋgisi. Se nuuŋ le, nnuuŋ ntε nuuŋ bε beŋ mfi kwi kε.

⁸ Kwεεŋ wuni fεɔ nuuŋ ffee fi bee kεmi le fε. Wu fwaɔ mi bε mεεŋ mani ni, le nachε nuuŋ yi yεŋ mεεŋ si be gii bε diye mi.

⁹ Ntee beŋ chεεŋ le, məo nuuŋ feŋ fε be gii bε ni bε fenjisi nton wu dzeeŋ wuni li kikoo ki nshε kichu,

* **14:3** Fikoo fini nuuŋ ε bε tè nachε bε tεε chimu chi bε teenyi le, “alabasta.”

fiee fi kwεεŋ wuni fε bε gii bε ni bε tiiti tε kii fi, bε kiimi wu.”

*Judas gεεŋ le kabε Jiso
(Maacho 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Judas Iskaliyo wu tè nuuŋ wi kintutu ki bɔɔŋ bε kintutu-u bε Jiso bε yoofi ntsə bεfε wε tè dza gεεŋ fε bεtε muntofi bε nɔŋa bε nɔŋa le kabε Jiso li bee.

¹¹ Le be woo lε, be nεetε ŋge, be kaachε wu le be gii be nyε wu kwa. Se bεchi wεki dze yi gii nyε Jiso li tsan̄ yi bee.

*Jiso bee bɔɔŋ bee ji biee bi lε kimεriſε-ε
(Maacho 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jɔɔŋ 13:21-30)*

¹² Jobε chi ŋkosi chi Tsənə chi Kibele ki bε mεεŋ ki gεε kε kishee le kε chi be tè shiiŋ be sεeti ŋwaaŋ wu kin̄kəli Tsənə chi N'yafuwhee tè bε chi kɔchε, bɔɔŋ bε Jiso-o bε kintutu-u bii li wuu laa, “O wεki le tε gεεŋ tε nachε nuuŋ feŋ le ke ɔ ji Tsənə chi N'yafuwhee fe?”

¹³ Se ton̄ bɔɔŋ bee bε kintutu bamu bεfε, tee li bee le, “Gene yεεŋ li kito-on̄, mfi wu nε giŋgi lɔɔ, nε gii nε ŋεŋ wi wumu ε wu too dzəɔ le tεnε-ε, nε biee wu.

¹⁴ Mfi wu wu gεεŋ wu lε li yih yi wu lε lu-u, nε tee li wi wu kəmi yih yilu-u le Wi wu Ntiife biitɔɔ laa loŋ we wu bεniiŋ bε ndεndε-ε wu bee bɔɔŋ bee bε kintutu-u gii be ji Tsənə chi N'yafuwhee lu nuuŋ feŋ le?

¹⁵ Gii se doonche loŋ wu nyɔŋa wu lεwe li yih yi biji-i wu bε bɔseyi bε nachε kituŋ wu nuuŋ, nε se nachε biee bijε lu.”

¹⁶ Bɔɔŋ bε kintutu bεlu se dza be gεεŋ li kiton̄ kilu-u, be gεεŋ be ŋεŋ biee nεε yεεŋ si Jiso bee tee li

bee. Be se nachε biee bijε bi Tsənə chi N'yafuwhee chilu-u lu.

¹⁷ Le ni nuun̄ le fəmfo-o, Jiso bee bəəŋ bee bε kintutu bε yoofi ntsə bεfε baa taashε lu.

¹⁸ Be shee be jii biee, Jiso dza tee li bee le, “Ntee ben̄ cheen̄ le wi wumu li ben̄ linti gii kabε mi, wi wuni jiī biee tεε wu.”

¹⁹ Le be woo le, be dza be to nshiiŋ nshiiŋ, be se tiiti li wuu wi mumkpaŋ mumkpaŋ le, “Nkiī le ε mi ke.”

²⁰ Se tuu le, “Ε nee wi wumu li ben̄ bε yoofi ntsə bεfε bani-i wu fuundi kibele le sho-o tεε wu.

²¹ Nwanewi gii gεεŋ nee si be tε tsεε kii wu. Se nuun̄ le, ηge wu nyɔŋa wε li wi wu kabε Nwanewi. Fi tε dzəəŋ ηge le gii bε ba wu ki bie ke.”

*Jiso bee bəəŋ bee ji ntεh wu Nyɔ
(Maacho 26:26-30; Luk 22:14-20)*

²² Si be tε jii biee le, Jiso dza dzə kibele, nyε kiyɔoni li Nyɔ-ɔ, booyε, nyε li bəəŋ bee bε kintutu- u tee le, “Kɔ yεεŋ, yiiŋ yi yεŋ.”

²³ Tuu dzə tε fika, nyε kiyɔoni li Nyɔ-ɔ, se nyε fika filu li bee, be woŋ be bεchu.

²⁴ Tee li bee le, “Mani nuun̄ ηgoŋ meŋ mε Nyɔ ji leh lu me bo kii bεniŋ ηge.

²⁵ Ntee ben̄ cheen̄ le mεεŋ yε naa ntuu η'woŋ mbiŋ mε gwεεŋ wu kitik i lεendi mani-i kε nsiŋ gεεŋ bo jobε chi ηgii naa η'woŋ mεfεŋ bε ben̄ lεnti lε bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ.”

²⁶ Le Jiso bee bəəŋ bee bε kintutu-u mεεshi, be yoo jumi chi n'yɔŋchε-ε, be dza be michi be giingi li Nkume wu Biti bi Oli-if.

*Jiso tee le Pita giifaan̄ wu
(Maacho 26:31-35; Luk 22:31-34; Jəəj 13:36-38)*

²⁷ Jiso tè dza tee li bee le, “Ben̄ b̄echu gii n̄e tuu bikaa lijin̄. Fi nuuŋ si be tè ts̄ee Nȳo tiiti le, ‘Ngii ŋ'wo wi wu kiichi nsháoj̄, nsháoj̄ se saaŋge.’

²⁸ Se nuuŋ le, mfi wu Nȳo buu mi li kwe-e, ntoo mbaŋ li be-eŋ Galili.”

²⁹ Pita tuu li Jiso le, “M̄oɔ nuuŋ le b̄eniiŋ b̄echu gii be chee bikaa l̄e w̄ee jin̄, be to lijin̄, nuuŋ nt̄e nchee ke.”

³⁰ Jiso tee li wuu le, “Ntee w̄e ch̄eeŋ le butuu bu b̄en̄ buni, fi f̄iɛ̄ le f̄e nyineshee gii yi ni yi nuuŋ le yi t̄əəŋ kiŋga kif̄e, nuuŋ ɔɔ faaŋ mi kiŋga kit̄eeṭe.”

³¹ Pita yo be bun̄ga tee le, “M̄oɔ nuuŋ le ŋkwi t̄ee w̄e, nuuŋ nt̄e naa mfaaŋ w̄e ke.” Le tee l̄e, be b̄echu tee n̄ee te si wu tee l̄e.

*Jiso l̄ek̄e li Nȳo Ḡes̄emani
(Maacho 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Be ḡeeŋ be le li w̄e wu mbaŋ wumu-u, b̄e teenyi le Ḡes̄emani, Jiso tee li b̄əəŋ bee b̄e kintutu le, “Shee yeeŋ f̄eni, ŋgeεŋ nl̄ek̄e li Nȳo-o.”

³³ Dz̄o Pita be Jeen̄ m̄oɔ Jəəj̄, bee be dza fe. Se dza tuu seki biee wuki nt̄onye.

³⁴ Tee li bee le, “Shéŋ yeeŋ yeeŋ nshiiŋ nshiiŋ ŋge yi nuuŋ ŋkwi. Sh̄e yeeŋ ne ni ne teŋgi f̄eni.”

³⁵ Jiso dza fe kiŋgi ḡeeŋ limfwe niiŋ, we f̄ek̄wiŋ, l̄ek̄e li Nȳo-o le ε dze bee yi nuuŋ lu, mfi wu ŋge wulu ka n̄ee.

³⁶ L̄ek̄e li Nȳo-o le, “Abba, † Baa w̄eŋ, o nuuŋ o fe n̄ee f̄iee fichu. Tsaaki fika fi ŋge fini kii ni ŋ'woŋ. Se

† 14:36 Abaa nuuŋ le jé yi Aramaik

nuuŋ le, fere nεε si o kɔŋgisi. Kiŋj o ni fe si ηkɔŋgisi ke.”

³⁷ Jiso kaari to lijiŋ le bee, ηεŋ be liiti. Bii li Pita laa, “Simu, o liiti lɔɔ ni? O nuuŋ tε taaŋ le gεεŋ bo ntaaŋ wu mfi mumkpaŋ ni?”

³⁸ Ne nuuŋ yεεŋ we ne leki li Nyɔ-o kii mɔnchε ni be le be-eŋ. Fi fiee cheeŋ le shéŋ kɔŋgisi yεε, se nuuŋ le nyaŋ yi bwiŋ nuuŋ fεε.”

³⁹ Si wu tee le kaari gεεŋ leke li Nyɔ-o nεε si bee saa leki li Nyɔ-o.

⁴⁰ Le tuu ni karisi tuu lijiŋ, ηεŋ bɔɔŋ bee bε kintutu-u be liiti kifε chilefe tε nuuŋ be le lii ηge. Be mεεŋ ki kee ke ffee fi be nuuŋ be tuu li wuu ke.

⁴¹ Kaari to lijiŋ kiŋga kiteetε, bii li bee laa, “Ne mεεŋ ne liiti ne fufini fine ni? Chi kɔchε chee. Mfi wulu bεεo. Be kabε baa Nwanewi li bεniŋ bε bifi-i.

⁴² Dza yεεŋ we teεbeŋ tε ni tε giŋgi. Biche yεεŋ ne ηεŋ, wi wu kabε mi bεεo kituŋ.”

Be kɔɔ Jiso

(*Maacho 26:47-56; Luk 22:47-53; Jøəŋ 18:3-12*)

⁴³ Neε si Jiso tε mεεŋ yeti le, mfwaa mumkpaŋ Judas wu tε nuuŋ wi kintutu ki bɔɔŋ bε Jiso bε yoofi ntso bεfe baa biee busε. Tε gii bεε bε kintutu ki bεniŋ le be kεmi nyɔ bε bimboki, ε bεte muntofi bε nɔŋa bε nɔŋa bε bεniŋ bε tiifi bεnchi mɔɔ bεniŋ bε sεki kwεεŋ tε toŋ be.

⁴⁴ Tε nuuŋ ε wi wu tε kabε Jiso wulu tε nachε bε bεniŋ bεlu tee le, “Wi wu ηgii n'yesi, ηkokε nyɔɔchε, ε wu, ne biee ne kɔɔ wu, ne dzɔ wu, ne giŋgi bε wu ne bichi kii ni letε.”

45 Si Judas bε lε, gεεŋ mfwaa mumkpaaŋ fε Jiso, yεsi wu le, “Wi wu Ntiife.” Si wu yεsi wu le, kokε wu nyøøchε wu.

46 Beniinj baa løŋ tsan̄ li Jiso, be cha wu.

47 Wi wumu tε gii lemi bee bε Jiso tsøø nyø ye yi dzin̄, keri kintooŋ ki mfwaa wu kikoo ki bεte muntofi lu, sonde.

48 Jiso bii li beniinj bεlu laa, “Nε bε le nε køø mi nε bεε bε nyø møø bimboki kεe nε bε le nε køø nuuŋ wi ni?”

49 Ntuu nshiiŋ nuuŋ tεεbeŋ li jo-o li jo-o møø li yíh yi muntofi, ntiifi beniinj, nε mεεŋ ki køø kε mi kε. Se nuuŋ le, fini kεti fiee deen̄ ni le fiee fi bε tε tsεε lε Kin̄waati ki Nyø-o bε fi køchε.”

50 Bøøŋ bε Jiso bε kintutu bεchu se løŋ wu fe, be kifi.

51 Søønε wi wumu tε biki wu, ti mεεŋ ki lii kε fiee ndu li wuu bwin̄ kε, tε nuuŋ nεe bε ñkweŋkwε wu ndu kwaa libwin̄. Be gεεŋ le be køø tε wu,

52 ndu yilu fanche, chine letε tin̄ kilere.

Bε saa nsa wu Jiso

(*Maacho* 26:57-68; *Luk* 22:54-55,63-71; *Jøøg* 18:13-14,19-24)

53 Be dzø Jiso, be gεεŋ bε wu fe kikoo ki bεte muntofi-i. Bεte muntofi bε nøøja bε nøøja bε beniinj bε sεki kweεŋ møø beniinj bε tiifi benchi baanche fe.

54 Be tε giingga bε Jiso Pita biki lejiŋ mfiŋ. Gεεŋ bo la kintikinti wu kikoo ki bεte muntofi-i, se shee bee beniinj bε tε kiichi la wulu wøønsi wi.

55 Bεte muntofi bε nøøja bε nøøja bε beniinj bεchu bε sεki bensa tε wεki fiee fi bε nuuŋ be kayε li Jiso-o, fi fe se be wo wu. Se nuuŋ le, be ti mεεŋ ki ñεŋ kε fiee kε.

56 Beniiñ ñge tè lemi lejijñ le nsa wu binsëe li kii Jiso. Se nuuñ le, wi tè tiiti yë fíee fi kochini bë fi wumu ke.

57 Beniiñ bamu tè dza be leñ we, be kayë bi bee binsëe li wuu, be tee le,

58 “Tè tuu tè woo tiiti le gii shaanshë yih yi muntofi yini yi wiwoñ gwañ be tsan, dzao jo taa kaari gwañ yimi yi nuuñ yë ñgwanu wu wiwoñ ke.”

59 Maa si be tè tiiti le, tefé chi bee tè bëe yë chi kochini ke.

60 Kikoo ki bëte muntofi-i se dza ki leñ we beniiñ limfwe, ki bii li Jiso-o laa, “O këmi yë fíee fi o nuuñ o tuu ke ni? O wuki nee bíee bi beniiñ bani tiiti kii wë ni?”

61 Jiso ba shiiñ, mëeñ ki tuu ke fíee ke. Kikoo ki bëte muntofi këe tuu ki bii li Jiso-o laa, “O nuuñ Kinsofu ki Nyɔ tè kaachë ki Nwanë Nyɔ, Nyɔ yi bë yɔonchi ni?”

62 Jiso tuu le, “E mi. Ne gii naa ne ñej si Nwanëwi shee le kibëne ki kigøñë ki Nyɔ-o yi këmi Buñga-a, ne tuu ne ñej si shiiti bëe liboo li kiku-un.”

63 Kikoo ki bëte muntofi këe woo le, ki gaamë ndú yiki, ki bii laa, “Fíee mëeñ lu fi tæben tuu geendi wi le leñ feni ni tiiti ni?[‡]

64 Ne mëeñ ki woo ke si dzeti kintsii ki Nyɔ-o ni? Ne tee le la?” Beniiñ bëchu sondë le wë wi wu bë nuuñ bë wo buwo.

65 Beniiñ bamu bëchi be kwiyi Jiso bë budii, be kañ lii yee, be juti wu bë muñkø, be tiiti le, “Doonchë kintomføñ ki Nyɔ-o këe deen.” Beniiñ bë nchi dza be dzø Jiso be bëchi be tuki wu.

[‡] **14:63** Tè gaamë ndú yee le, kifë fi tè tonyë wu.

Pita faaŋ Jiso
(*Maacho 26:69-75; Luk 22:56-62; Jøəŋ 18:15-18,25-27*)

⁶⁶ Si Pita tè nuuŋ dze le kwiŋ la kintikinti le, ḥwaakwεεŋ wumu li bøøŋ be bukeεŋ be tè nindi li kikoo ki bøte muntofi-i dza be li wuu lichiŋ.

⁶⁷ Si wu ḥεŋ Pita wøønsi wi le, biche wu ni fwiŋ, tee le, “O bee te nee Jiso Wi wu Nasare wε.”

⁶⁸ Pita faaŋ, tee le, “Nkii yε ffee fi o tiiti fini kε. Nkii yε kε.” Si wu tee le, dza fe gεεŋ fe fweeŋ wu mbaŋ, nyinεshee tøøŋ. §

⁶⁹ Le ḥwaakwεεŋ wε ka ḥεŋ wu, tee li beniiŋ be tè lemi fe-e le, “Wi wuni ε wi wumu li bee linti.”

⁷⁰ Pita ka faaŋ. Le mfi kiŋgi niŋ, beniiŋ be tè lemi fe baa tuu be tee li Pita-a le, “E chεεŋ le o nuuŋ wi wu be, kifε ε wε wi wu Galilii.”

⁷¹ Pita chini, teen kinløo li yi yee li, tee le, “Nkii yε wi wu ne tiiti kii wu wuni kε.”

⁷² Mfwaa mumkpaŋ nyinεshee tuu yi tøøŋ li kiŋga kifε. Pita se kimi tefε chi Jiso bee tee li wuu le, “Nyinεshee gii ni yi nuuŋ le yi tøøŋ kiŋga kifε, nuuŋ o faaŋ mi kiŋga kiteεte.” Waŋ kwe.

15

Bε nyε Jiso li tsan yi Pailεt wi wu sεki Lom kimbe ki Judiya

(*Maacho 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jøəŋ 18:28-38*)

¹ Le lεkuuŋ ni le nuuŋ kεε le wuuti laa ni, bøte muntofi be nøŋa be nøŋa be beniiŋ be sεki kwεεŋ mao beniiŋ be tiifi benchi be Nyø-o, mao beniiŋ bεchu be sεki bensa, be be shee be dzø ntaj, be kanj

§ **14:68** Se nuuŋ le biŋwaati bi fichi bimu kεmiyε n'yøru wu le, “nyinεshee tøøŋ,” kε.

Jiso, be dzə wu be gεεŋ bε wu be nyε li tsan̄ yi Pailεt.

² Pailεt bii li Jiso laa, “Ε wε Mfəŋ wu Bejuu ni?” Jiso tuu li wuu le, “Fi fiee si o tee.”

³ Bεte muntofi bε nəŋa bε nəŋa se bεchi be kayi biee li Jiso-o njε.

⁴ Nεε lε, Pailεt tuu bii li Jiso laa, “O kεmi yε ffee fi o nuuŋ o tuu kε ni? O wukəo nεε biee bi bε kayi li wε-ε bini ni?”

⁵ Se nuuŋ le, Jiso ti mεεŋ ki tuu kε le tuu ffee li wuu kε. Ffee filu yaa Pailεt.

(*Maacho 27:15-26; Luk 23:13-25; Jøøj 18:39-19:16*)

⁶ Bεdεεni tε nuuŋ li mfi wu Tsənə chi N'yafuwhee chini, Pailεt buu wi wu ncha mumkpan̄ li yih yi ncha-a wu bεniiŋ lεkε.

⁷ Tε nuuŋ li mfi wulu-u, wi wumu nuuŋ li yih yi ncha-a bukoon̄ le Baraba, nuuŋ li kintutu ki bεniiŋ bε tε nuuŋ li yih yi ncha-a bε tε bεchi kpe fe kintsii li be woyε bεniiŋ baa.

⁸ Kintutu ki bεniiŋ lε se bεchi ki tiiti le Pailεt fe si ti shiiŋ feti li bee.

⁹ Pailεt bii li bee laa, “Nε wεki le mbuu nuuŋ Mfəŋ wu Bejuu ni?”

¹⁰ Tε gii biiti lε kifε tε kii le bεte muntofi bε nəŋa bε nəŋa tε nyε Jiso li tsan̄ yee li kifε bimi tε fuumi be bε wu.

¹¹ Se nuuŋ le, bεte muntofi bε nəŋa bε nəŋa tε kunse kintutu ki bεniiŋ lε le be tee le buu nuuŋ Baraba.

¹² Pailεt tuu bii li bee laa, “Ε mi mbuu lε, ηgeen̄ bε wi wuni wu nε teenyi le Mfəŋ wu Bejuu wuni?”

13 Be tuu be wanj lewe le, “Be ta wu li kintaanj li bu taru.”

14 Pailēt bii li bee laa, “Be ta wu kii la? Fiee fi bifī fi wu fe nuuŋ la?” Be tuu be wəndi be giingi nee bulimfwhee le, “Be taanj wu li kintaanj li.”

15 Nee le, Pailēt se buu nuuŋ Baraba kifē tè wəki le fe si kintutu kee tè kɔŋgisi. Tee be fiaanj Jiso, se nyε le be gεεŋ be taanj wu li kintaanj li.

Beniiŋ be nchi-i be Pailē-et choose Jiso

(Maacho 27:27-31; Jəəŋ 19:2-3)

16 Beniiŋ be nchi be Pailē-et se dzə Jiso be le be gεεŋ be wu le ntə wu be tè teenyi le Pleetoolom. Si be tè le le, be se koŋ kiŋké ki kintutu ki beniiŋ be nchi-i kee kichu ki banchε.

17 Be dzə ndu yi bumfəŋ yi gbəo be chuumε wu li bwinj, be se lo kifə ki bumfə-əŋ ki nuuŋ bianj bianj be beeŋ wu li fa.

18 Be bəchi be bundi wu le, “Buri, Mfəŋ wu Bəjuu.”

19 Si be tè feti le be tuki wu bε kimbaanj li kikoo li, be kwiyi wu bε budii, be bεε be tundi nún wu lii, be bundi wu.

20 Le be choose wu le be mεεshi, be kaari be buu ndu yi bumfəŋ yi gbəo yε wu li bwinj, be lii wu ndú yee li bwinj, be dzə wu be giingi le be gεεŋ be taanj wu li kintaanj li.

Be taanj Jiso li kintaanj li

(Maacho 27:32-44; Luk 23:26-43; Jəəŋ 19:17-27)

21 Le be ni be giingi, be bike bε wi wumu kuuki litəo bukoonj bwhee le Simu, nuuŋ wi wu Seliŋ. Tè nuuŋ te Alekəsanda bε Lufu. Be kaŋ wu le too kintaanj ki Jiso-o.

22 Be giñgi bε Jiso, be gεεη be bo fε kintsii ki bε teenyi le Gooøøta, (bukoon buni nuuŋ le Kiñgefi ki Kikoo le,)

23 be nyε mbiinj li wuu le woŋ ε be fiinsε be ntsi yimi yi bε teenyi le mεε. Se nuuŋ le Jiso ti mεεη ki woŋ ke.*

24 Be se ta wu li kintaanj li. Be dzø ndú yee le be gachε li yi yi bee be se tonj kaŋ bε ndú yilu le be kεε wi wu nuuŋ dzøø.

25 Mfi wu be tε ta Jiso li kintaanj li tè nuuŋ jobε bikaa mfomeyoofi feñwεεñ.

26 Be tsεε ffee fi bε ta wu li kintaanj li kii fi, fi nuuŋ le, “Mføŋ wu Bejuu.”

27 Be tè tayε te bεyi bamu bεfε li bintaanj li wumu lε kibεnε ki Jiso-o ki kigøŋε, wumu lε kibεnε kee ki kimεsε. [

28 Fi se bε fi kochε si bε tè tsεε le Kiñwaati ki Nyø-o le,

“Be tè fa wu li kintutu ki bεniinj bε tè cho biee li lεnti.”]†

29 Beniinj se kεti be ñiñgi Jiso be tiki bikoo, be tsuki wu bε ntsoonj be tiitile, “Eñheεñ! Wε wu nuuŋ o shaanshe yih yi muntofi o kaari o gwanj yi li jo taa li,

30 fi yi ya, o shee li kintaanj kεε li.”

31 Bεte muntofi bε nəŋa be nəŋa be bεniinj bε tiifi bεnchi bε Nyø-o tuu bee choosi wu be tiiti li yi yi bee le, “Tè gii fii bεniinj bamu, kεε nuuŋ fi yi yee nsinj.

32 Wu wu nuuŋ Kinsofu ki Nyø tè kaachε, wu wu nuuŋ Mføŋ wu bεniinj bε Iselεε shee li kintaanj li

* **15:23** Mbiinj mani tε nuuŋ le me fε le wu woo ke ntənyε ke.

† **15:28** Biñwaati bi fichi bimu kεmiyε kiñkε ki 28 kini kε.

dεenι tε ηεη tε se beη li wuu.” Beniiη bε bε tε taanη be li bintaanη li bε Jiso baa tε tsuki te wu bε ntsoonη.

Jiso kwi

(*Maacho 27:45-56; Luk 23:44-49; Jøøj 19:28-30*)

³³ Le gεenη bo fenshaanη kintikinti, lekuunη dza le jin kwεenη kwikwi nsiinη gεenη bo jobε bikaa biteεtu le femfo-o.

³⁴ Le ni nuuη jobε bikaa biteεtu, Jiso dza dzaanη lewe le, “Eløy, Eløy lama sabatani,” fi nuuη le, “Nyø yεη, Nyø yεη, ε la fi o løη mi ni?”

³⁵ Le beniiη bamu bε tε lemi fe woo, be tee le, “Yike yεenη ne woo, teenyøø Elaja.”

³⁶ Wi wumu li bee linti dza letε dzø kifiη, fooη li mbiinη mε mgbanyi-i, fasε li fintiη li neeki le woη, se tee le, “Leme yεenη te ηεη laa Elaja giι bε shiiki wu li kintaanη kini-i le.”

³⁷ Jiso dza wanη kwe lewe ηge se yindε yindinε wu kimεrise.

³⁸ Ndu yi tε gatini yih yi muntofi lenti tε batε kintikinti mbεεchε fεwe mbøwu mbochu fεtε li biŋke bife-ε.

³⁹ Le te kikoo wu bεniiη bε nchi-i wu tε lemi Jiso limfwe tuu ηεη dze yi Jiso kwi le, se tee le, “Cheεη cheεη, wi wuni tuu nuuη Nwane Nyø.”

⁴⁰ Bukeεη bamu tε lemi fe mfiη be bichi. Li bee linti tε nuuη Maariya Madalη bε Maariya wu ni Jeen wu bwi bε Jøse, wumu nuuη Salomε.

⁴¹ Bukeεη bani nuuη bε tε shiη be biki Jiso Galilii be fii wu. Be tε nuuη fe mω bukeεη bamu te ηge bε tε biee Jiso bee be bε Jerosaleη.

Bε diye Jiso

(*Maacho 27:57-61; Luk 23:50-56; Jøøj 19:38-42*)

⁴² Tè nuuŋ le fəmfo-o booyaa, ε tè nuuŋ Jobε chi nachε-ε le be le li jobε chi bəshiinshi-i,

⁴³ wi wumu wu Arimatia wu bε tè teenyi le Jəsε, kan shén gεεŋ ήεŋ Pailεt lεkε gwini chi Jiso-o le gεεŋ diyε. Jəsε wuni tè nuuŋ wi wu kintutu ki bəniiŋ bε seki kwεεŋ le, ε bəniiŋ tè guundi wu ήge. Ε wu kibεε tè gii tεŋgi tε mfi wu bumfəŋ bu Nyɔ-ɔ gii naa bu bε.

⁴⁴ Pailεt woo, kimfime wonde wu le Jiso kwio kituŋ. Se teen te kikoo wu bəniiŋ bε nchi-i wε bε, se bii li wuu laa Jiso bee kwi kituŋ ni.

⁴⁵ Le woo li te kikoo wu bəniiŋ bε nchi-i wε le Jiso bee kwi, se nyε gwini chilu li Jəsε-ε.

⁴⁶ Jəsε se dza gεεŋ go ndu yi dzeen, gεεŋ shiiki gwini chi Jiso-o, fieemε fe, gεεŋ giiki le dzin yi bε tè chə li kimba-aŋ, biŋgi tεtε chi nəŋa baanyε fweeŋ wu dzin yilu lu.

⁴⁷ Maariya Madalin bε Maariya wu ni Jəsε tè ήεŋ kintsii ki bε diyε Jiso fe.

16

Jiso bo li kwe-e

(Maacho 28:1-8; Luk 24:1-12; Jəəŋ 20:1-10)

¹ Le jobε chi bəshiinshi bε chi ka, Maariya Madalin bε Maariya wu ni Jeen, məɔ Salomε go mεεŋ mε sεendī le be gεεŋ be fwa gwini chi Jiso-o lu.

² Ε tè gii mεεŋ taantaaŋ nεε si jobε mεεŋ chi tεtī li jobε chi ήkosí li fuu li, be dza be giiŋgi fe dzin fe-ε.

³ Si be tè giiŋgi le be tè tiiti li yi yi bee le, ε noo wu gii bache tεtε chi bε bεŋε mfween wu dzin wεε be se le le?

⁴ Se nuuŋ le, le be lendi lii, be ήεŋ ε bε tè biŋgi tεtε chilu. Tεtε chini tè nuuŋ kiŋgiŋgiri ki tεtε-ε.

5 Le be le le dziŋ, be ɳεŋ səoŋe wi wumu ε wu shee le kibene ki kigəŋε-ε ε wu chuumε ndú yi njeeŋ, yi nəŋgi. Yi kofi be.

6 Səoŋe wi wulu tee li bee le, “Kiiŋ yi ni yi koofi benj ke. Nkiiŋ le ne weki baa nuuŋ Jiso wu Nasare wu be tuu be taan li kintaaŋ li we. Meeŋ ye feni ke. Wu boɔ li kwe-e. Biche yeeŋ ne ɳεŋ fe be tuu be giiki wu.

7 Genε yeeŋ ne tee li bəɔŋ bee be kintutu-u mɔɔ li Pita-a le tuutɔ mbaanŋ li bee Galilii. Ne gii ne ɳεŋ wu le si tè tee benj.”

8 Bukεεŋ baa bo le dziŋ be keeti ni kikikiki, be dza be kifi, ε bimfimu gbεεŋ bi wonde be ni kataraa. Be ti mεεŋ ki tee ke free li wi-i ke, kife be tè chəndi.*

*Jiso doonchε yi yee li bəniiŋ li
(Maacho 28:9-10; Jəŋ 20:11-18)*

[
9 Jiso tè bo li kwe-e li jobε chi ɳkosi chi li fuu li mεεŋ li ki bitebite-e, saa buse nuuŋ le Maariya Madalinj lii wu tè buu bəɔŋ be kinjkundi-i li yi yee li mfomenyaanŋ.

10 Maariya se gεεŋ tee li bəniiŋ be Jiso tè nuuŋ bee be. Beniiŋ bani tè nuuŋ ε be shee be chinj bikoo be dii.

11 Le be woo si kwεεŋ wε tiiti le bee ɳεŋ Jiso nuuŋ lu, be ti mεεŋ ki benj ke dududu.

(Luk 24:13-35)

12 Lejiŋ lelu, Jiso tuu doonchε yi yee li bəniiŋ bee bamu be kintutu-u bεfε be giŋgi li kitonj kimu ε mbosε yee fiiki.

* **16:8** Biŋwaati bi fichi bimu kəmiyε biŋga bi 16:9-20 ke.

13 Be to lijin, be gεεŋ be tee li kιŋkε ki bεniiŋ bε kintutu-u, be ti mεεŋ ki benj li bee kε.

(*Maacho 28:16-20; Luk 24:36-49; Jəəŋ 20:19-23*)

14 Lεjŋ lelu Jiso doonchε yi yee dεεni li bɔŋ bee bε yoofi ntsø mumkpa-anj kibεε fε be tε jii biee. Se wamε be, kifε be tε mεεŋ ki benj kε, be tε tεεmi bikoo le be benj li bεniiŋ bε tε ηεŋ wu mfi wu tε bo li kwe-e.

15 Se tee li bee le, “Gεnε yεεŋ li kwεεŋ kwikwi-i nε gεεŋ nε ni nε fenjisi ntoŋ wu dzeeŋ wu Nyɔ li bεniiŋ bεchu-u.

16 Wi wu benj li ntoŋ wulu-u, bε lii wu li dzɔɔ, gii bɔŋε. Wi wu faaŋ mbeenchε, gii we nsa.

17 Bεniiŋ bε gii be benj gii be ni be feti biee bi doonchi buŋga bu Nyɔ-o si buni: be gii be ni be busi bɔŋ bε kinkundi-i li bεniiŋ li, li bukoŋ bwe-enj. Be gii be yɔ jé yi fiŋj.

18 Be gii be ni be kεmi li yɔ-o bε tsanj. Mɔɔ be woŋ tsi, yi te ge be ftee kε. Be gii be ni be giki tsanj li bεniiŋ bε gendi-i, be tεεmi.”

Jiso yεε liboo

(*Luk 24:50-53*)

19 Le Taa Jiso yo li bee le mεeshi, Nyɔ se dzɔ wu yεε liboo shee le kibεnε ki kigɔŋε ki Nyɔ-o.

20 Bɔŋ bee bε kintutu-u dza be dεŋgi be tiifi ton wu dzeeŋ li bitsii bichu-u. Taa se nindi bee be fεεfi ftee fi be tε tiifi le fi ftee cheεŋ bε biee bi doonchi buŋga bu Nyɔ-o bi be tε feti.]

Sari
Sari: Sari (New Testament+)

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sari

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source files dated 26 Apr 2025

0b48302f-d71e-5995-a8f4-98013bf8b3d2